

Západočeská univerzita v Plzni
Fakulta filozofická

Diplomová práce

Populismus jako způsob komunikace
Komunikační strategie Andreje Babiše

Laura Schenková

Plzeň 2018

Západočeská univerzita v Plzni

Fakulta filozofická

Katedra politologie a mezinárodních vztahů

Studijní program Politologie

Studijní obor Politologie

Diplomová práce

Populismus jako způsob komunikace

Komunikační strategie Andreje Babiše

Laura Schenková

Vedoucí práce:

PhDr. Ondřej Stulík, Ph.D.

Katedra politologie a mezinárodních vztahů

Fakulta filozofická Západočeské univerzity v Plzni

Plzeň 2018

Prohlašuji, že jsem práci zpracovala samostatně a použila jen uvedených pramenů a literatury.

Plzeň, duben 2018

.....

Poděkování:

Velmi ráda bych poděkovala PhDr. Ondřeji Stulíkovi, Ph.D. za cenné rady, připomínky, trpělivost, ochotu i čas, který mi při zpracování diplomové práce věnoval. Zároveň bych chtěla poděkovat své rodině a přátelům za jejich podporu.

Obsah

1 ÚVOD	6
2 TEORETICKÝ KONCEPT POPULISMU	11
2.1 Definice pojmu a typologie	11
2.2 Znaký populismu.....	13
2.2.1 Antagonistický vztah mezi lidem a elitou.....	13
2.2.2 Oslava lidu a odsouzení elity	15
3 POPULISMUS JAKO KOMUNIKAČNÍ STRATEGIE.....	17
4 METODOLOGIE.....	21
5 ANDREJ BABIŠ A JEHO KOMUNIKAČNÍ STRATEGIE	27
5.1 Politická komunikace Andreje Babiše v předvolební kampani v roce 2013	30
5.2 Politická komunikace Andreje Babiše v předvolební kampani v roce 2017	38
5. 3 Shrnutí analytické části práce.....	53
6 ZÁVĚR.....	56
Seznam použité literatury.....	61
Internetové zdroje.....	64
Resumé	66

1 ÚVOD

Tématem předkládané diplomové práce je populismus jako způsob komunikace. Diplomová práce je koncipována jako jednopřípadová¹ studie, přičemž je konkrétně zaměřena na analýzu politické komunikace² předsedy hnutí ANO 2011, Andreje Babiše. V této studii je kladen důraz na předem stanovené znaky populismu, s jejichž pomocí je ověřováno, zda Babišova politická komunikace vykazuje populistické tendence. Můžeme si povšimnout, že Andrej Babiš je mnohdy veřejností označován za populistického politika využívajícího populistického apelu k získání přízně voličů. Já se však v této studii budu tomuto pojmenování vyhýbat a budu dávat přednost označení, že Babišova politická komunikace může vykazovat populistické tendence. Vzhledem k tomu, že v této studii pracuji s vybranými znaky populismu (antagonistický vztah mezi lidem a elitou a oslava lidu a odsouzení elity), tak by případné označení Andreje Babiše populistou nebylo relevantní.

Hlavním důvodem, proč jsem se rozhodla věnovat problematice populismu je fakt, že ve srovnání se zahraničím, kde se této oblasti věnuje větší množství autorů, není v českém akademickém prostředí problematice populismu věnováno příliš pozornosti. Zároveň si můžeme povšimnout, že většina dosud zpracovaných politologických příspěvků se primárně věnuje studiu politických stran či hnutí, které mají populistické tendence. Politické studie soustředící se na samotné členy

¹ Jednopřípadovou studii můžeme definovat jako podrobné studium jednoho případu. Zatímco ve statistickém šetření sbíráme omezený počet dat od mnoha jedinců (případů), tak v případové studii shromáždíme větší soubor dat od jednotlivců. V případové studii jde především o vyobrazení komplikovanosti případu a o popis vztahů a jejich jednotnosti. Případová studie se v sociálněvědním výzkumu může podobat mikroskopu, neboť její hodnota záleží na tom, jak je kvalitně zaostřena. Očekává se, že podrobnou analýzou jednoho případu můžeme lépe rozumět jiným analogickým případům (Hendl 2016: 106).

² Politickou komunikaci můžeme definovat jako proces, kdy dochází k výměně informací mezi politickými aktéry a občany v určitém prostředí. Hlavní účel politické komunikace spočívá v ovlivnění procesů a výsledků vládnutí. Jedním ze způsobů, jak mohou představitelé politických stran komunikovat s občany, je populistická komunikační strategie. V dnešní době již političtí aktéři nekomunikují pouze prostřednictvím tištěných stranických podkladů, ale velmi často využívají sociální sítě, web 2.0 či obrazová média (Institut politického marketingu 2013).

politických stran se však v českém prostředí objevují zcela minimálně. V této práci jsem se rozhodla věnovat analýze politické komunikace Andreje Babiše, protože vycházím z předpokladu, že Andrej Babiš tvoří komunikační tvář hnutí ANO 2011, zároveň hnutí ANO finančně podporuje a personálně zaštiťuje, a proto v tomto případě můžeme hovořit o takzvané personalizaci³ hnutí ANO 2011 (Cabada 2016: 71–72). Dalo by se tedy říci, že hnutí ANO 2011 by bez podpory Andreje Babiše nejenže nefungovalo, ale pravděpodobně by vůbec nevzniklo.

Právě kritika politické situace v České republice v roce 2011 vedla ke vzniku sdružení Akce nespokojených občanů.⁴ Iniciativa vznikla na základě kritiky tehdejší politické situace v České republice pocházející od podnikatele Andreje Babiše. V květnu roku 2012 bylo sdružení registrováno jako politické hnutí s názvem hnutí ANO 2011 a převzalo základní programové body.⁵ V roce 2013, kdy se v České republice konaly mimořádné volby, hnutí ANO 2011 uspělo ve sněmovních volbách. Jak již bylo jednou řečeno, za vznikem tohoto hnutí stojí známý podnikatel Andrej Babiš, vlastník mnoha významných českých firem. Babišova role v rámci hnutí je zcela zásadní, nejenže hnutí finančně podporuje, ale zároveň sestavuje volební kandidátní listiny pomocí osob, se kterými je pracovně spřízněn. Tyto skutečnosti upevňují charakter ANO 2011 jakožto podnikatelské strany. Hnutí ANO 2011 je zároveň charakteristické absencí jasně definovaného programu. ANO 2011 je svým předsedou prezentováno jako středo-pravicová politická strana, což se však neshoduje s Babišovou anti-politickou rétorikou

³ O personalizaci politiky se již začalo hovořit zhruba před 60 lety. Zjednodušeně můžeme mluvit o takzvaném „zosobnění“ politiky a to směrem od voličů i kandidátů. Jinak řečeno, personalizace znamená zájem o jednotlivce i konkrétní osobnosti. O personalizované politice můžeme hovořit až od té doby, co vzrostl zájem o politiky jako jednotlivce. Jednotliví kandidáti získali větší význam v rámci politického diskurzu. Důraz není kladený na subjekt, který má daný kandidát reprezentovat, ale i na samotného kandidáta. Jádro personalizace tvoří tři aktéři: nominující subjekt (politická strana či hnutí), samotný kandidát a volič. Vztah mezi těmito aktéry můžeme chápat následujícím způsobem: subjekt, který daného kandidáta nominuje, ustupuje do pozadí, přičemž program, ideologie, politiky a cíle jsou prezentovány prostřednictvím jednotlivce, volebního lídra. Političtí lídři jsou schopni nejen přimět voliče volit, ale zároveň je mobilizovat. Personalizaci můžeme současně definovat jako proces vzrůstajícího zájmu médií o individuální politiky, přičemž zájem o politické strany a ideologie ustupuje, je upozadován (Voženílková, 2014).

⁴ V diplomové práci budu pro označení hnutí Akce nespokojených občanů používat zkratku ANO 2011 či ANO.

⁵ Aktuálně (2013), dostupné z: (<https://www.aktualne.cz/wiki/politika/politicke-strany/ano-2011-politicke-hnuti/r-i:wiki:4007/>, 31. 1.2018).

označující politiky jako kleptokraty a zároveň poukazující na to, že on sám politikem není (Cabada 2016: 71–72).

V první části této práce, tedy v části teoretické, se budu věnovat konceptualizaci populismu, tedy jeho definici a typologii. Je potřeba zmínit, že existuje mnoho definic populismu, přičemž jejich používání závisí nejen na geografickém kontextu, ke kterému se vážou, ale i na zaměření konkrétního badatele (Kňapová 2016: 129). Z hlediska typologie můžeme populismus vnímat jako ideologii, thin-centered ideologii, či jako komunikační strategii (Canovan 198, Laclau 2005). Právě poslední vymezení populismu jako komunikační strategie je teoretickým konceptem, který budu aplikovat na politická vyjádření Andreje Babiše, přičemž se konkrétně zaměřím na znaky populismu, které se objevují v jeho předvolební komunikaci. Těmito znaky jsou: antagonistický vztah mezi lidem a elitou a oslava lidu a odsouzení elity.

Jako metodu pro vypracování analytické části předkládané diplomové práce jsem si zvolila obsahovou analýzu. Tuto metodu budu používat pro analýzu psaného textu, konkrétně pro analýzu příspěvků na osobním blogu a sociálních sítích Facebook a Twitter patřících Andreji Babišovi, přičemž se zaměřím na předem stanovené znaky populismu, které se objevují v jeho předvolební komunikaci. Přístup, se kterým v diplomové práci pracuji, vychází z hermeneutické tradice výzkumu. Hermeneutická interpretace textu je pro analýzu mojí diplomové práce vhodným přístupem, neboť zdůrazňuje hluboké porozumění textu, jež máme k dispozici. Charakteristice obsahové analýzy a hermeneutického přístupu se budu podrobněji věnovat ve čtvrté kapitole.

Cílem předkládané diplomové práce je ověření teze, že předseda hnutí ANO 2011, Andrej Babiš ve své politické komunikaci využívá tyto znaky populismu – antagonistický vztah mezi lidem a elitou a oslavu lidu a odsouzení elity, a naplňuje tím tak předpoklad, že má jeho politická komunikace populistické tendence. Ve své diplomové práci vycházím z diskurzivní teorie Ernesta Laclaua. Populismus není podle Laclaua definován skrze obsah, ale prostřednictvím specifické logiky

artikulace těchto obsahů (Laclau 2005: 33). Ráda bych zdůraznila, že pokud se mi podaří potvrdit předem stanovenou tezi prostřednictvím způsobu argumentace, kterou Andrej Babiš ve svých veřejných politických vyjádřeních používá, tak mohu ukázat, že Laclauův přístup k výzkumu populismu má vysvětlovací funkci, která je pro politologii přínosem.

Podle Kňapové rétorika Andreje Babiše vykazuje populistické tendence, neboť se v ní často objevuje vymezování vůči zavedeným politickým elitám a stranám. Z úst Andreje Babiše bylo mnohdy slyšet heslo: „*Nejsme jako politici. Makáme*“. Právě tento výrok se stal i ústředním heslem kampaně hnutí ANO 2011 pro volby do Poslanecké sněmovny Parlamentu ČR v roce 2013. Výroky Andreje Babiše, které se odrazily v programu hnutí ANO 2011, ohraničují projekt ANO 2011 jako jasně vymezený vůči stávající politické elitě, a současně dělicí sociální prostředí mezi lid a elitu. Elita je Andrejem Babišem často popisována jako lenivá a zkorumpovaná a upřednostňující vlastní zájmy před zájmy lidu. Klíčovým symbolem Babišova diskurzu je práce. Lid je vnímán jako pracovitý, elita naopak jako lenivá, a je to právě práce, která Andreje Babiše a lid sjednocuje. Babiš se sice sám neprezentuje jako ideální zástupce lidu, ale právě jeho pracovitost je symbolem, která jej činí jeho reprezentantem (Kňapová 2016: 139–141).

V empirické části práce se věnuji analýze politické komunikace Andreje Babiše. Pro svou analýzu jsem zvolila období před volbami do Poslanecké sněmovny Parlamentu České republiky v roce 2013 a v roce 2017, přičemž budu porovnávat podobu politické komunikace v uvedených obdobích. Uvedená časová období jsem zvolila s ohledem na téma mé diplomové práce. Intenzita politické komunikace obecně narůstá v rámci předvolební kampaně politických stran, jsem tedy přesvědčena o tom, že mi data získaná analýzou předvolební komunikace v uvedených časových obdobích pomohou naplnit cíl předkládané práce. Jak jsem již jednou uvedla, potřebná data budou získána pomocí analýzy politické komunikace Andreje Babiše na jeho osobních sociálních sítích (Facebook, Twitter) a na jeho osobním blogu.

V českém akademickém prostředí není tématu vnímání populismu jako komunikační strategie věnováno příliš pozornosti. Není tomu tak ale v zahraničí, kde se této oblasti věnuje více autorů. Z níže uvedených autorů vycházím při zpracování teoretické části diplomové práce. K nejvýznamnějším teoretikům populismu patří bezesporu již zmíněný argentinský filozof a politolog Ernesto Laclau, který vypracoval zásadní studii reflektující populismus jako diskurz. Tato publikace nese název *On Populist Reason*. K dalším autorům, kteří se tomuto tématu věnují a přitom vycházejí právě z Laclauovy teorie, patří řecký politický teoretik Yannis Stavrakakis. V současné literatuře můžeme najít studii *Populism as political communication style: An empirical study of political parties discourse in Belgium*, jejímiž autory jsou belgičtí političtí teoretici Jan Jagers a Stefaan Walgrave, kteří se ztotožňují s vymezením populismu, který můžeme definovat jako politický styl komunikace politických aktérů. K tomuto tématu zásadně promlouvají i slovenští autoři Andrej Školkaý a Petr Učeň, jejichž pojetí populismu jako komunikační strategie, se budu v diplomové práci též zabývat.

V závěrečné části této práce se budu věnovat shrnutí a interpretaci získaných dat. Zároveň se budu zabývat tím, zda se mi podařilo zodpovědět všechny stanovené výzkumné otázky a potvrdit tezi, kterou jsem si stanovila v úvodní části této diplomové práce. Část závěrečné části diplomové práce budu věnovat otázkám, jimž jsem se ve své práci nezabývala, a které by mohly být výzvou pro další výzkum.

2 TEORETICKÝ KONCEPT POPULISMU

2.1 Definice pojmu a typologie

Budeme-li se podrobněji věnovat teoretickému vymezení populismu, tak se zcela jistě setkáme s akademickými příspěvky, které začínají zdůrazňováním problematické a nejednoznačné povahy tohoto pojmu (Bale, Kessel, Taggart 2011: 114). Přestože je populismus v odborné literatuře, médiích i laických diskusích frekventovaným tématem, v současnosti neexistuje shoda v tom, jakým způsobem populismus definovat (Havlík Pinková 2012: 122). Příčinu můžeme najít v tom, že je populismus obvykle definován na základě poměrně neslučitelných a dokonce i protikladných atributů. Samotný termín „populismus“ má navíc tendenci nést negativní konotaci jak ve vědecké, tak ve veřejné diskuzi, neboť je mnohdy analyzován jako patologický jev (Mudde, Kaltwasser 2013: 149). Termín slova „populismus“ pochází z latinského „populus“, což v překladu znamená lid (Decker 2003: 48). Můžeme vidět, že existuje mnoho různých přístupů, jak zkoumat populismus a mnoho rozdílných definic a typologií. Stejně jako celá řada širokých pojmů jako například extremismus, je i populismus obvyklou součástí slovníku politiků, samozřejmě s negativní konotací, což jeho význam ještě více zahaluje (Kubát 2016: 11–12).

Můžeme si však povšimnout, že se většina dostupných definic populismu shoduje ve třech bodech. Tyto tři body definoval politický teoretik Francisco Panizza v knize *Populism and the Mirror of Democracy* jako takzvané analytické jádro populismu. Analytické jádro populismu tvoří tři základní a vzájemně úzce propojené charakteristiky. Konkrétně se jedná o konstrukci lidu a elit jako homogenní entity⁶, zdůraznění antagonistického vztahu mezi lidem a elitou a

⁶ Lid vnímaný jako homogenní skupina se společnými zájmy je stěžejním pojmem populismu. Prezentace lidu jako homogenní skupiny je spjata s odmítáním dělení sociálního prostoru do skupin, např. dle náboženského vyznání či majetkových poměrů. Lid je často populisty vymezován vůči stávající elitě, které zájmy a demokratická práva lidu omezují. Hlavní podstata populismu pak spočívá v diskurzivním vymezení nepřítele, který napomáhá udržovat ideu lidu, jehož zájmy mají být hájeny (Laycock, Laclau cit dle Havlík, Pinková 2012: 127-128).

chápaní lidu jako morálně nezkaženého suveréna⁷ (Panizza 2005: 1). Do diskuze, jakým způsobem definovat populismus se zapojil i teoretik Ben Stanley. Pokud porovnáme Stanleyovu definici populismu s Panizzovým pojetím, tak zjistíme, že se oba autoři shodují právě ve třech zmíněných bodech, přičemž Ben Stanley své zkoumání rozšířil o jeden definiční znak. Dle jeho pojetí lze populismus kromě jiného charakterizovat obhajobou lidu a odsouzením elity (Stanley 2008: 102). Významný politický teoretik Cas Mudde přispěl do diskuze, jak konceptualizovat populismus charakteristikou těchto znaků: dle něj je společnost rozdělena do dvou heterogenních a antagonistických skupin, konkrétně čistého lidu vymezujícího se vůči zkorumpovaným elitám, a podle nichž by politika měla být projevem obecné vůle lidu (Mudde 2004: 543–544).

Pokud se budeme studiu populismu blíže věnovat, tak zjistíme, že v kontextu každé země a společnosti je nepřítel jinak definovaný, stejně jako je jiným způsobem chápán lid. Jednou může být oním lidem rolnictvo, jindy může představovat městské dělníky či drobné živnostníky. Zcela zásadní v případě lidu je, že populismu dodává reálnou početní sílu, to znamená, že lid představuje silnou skupinu, která tomu kdo mluví jejím jménem, zajišťuje potencionální voličstvo, které může přemoci jakoukoliv sílu (Taggart, Weyland cit dle Dvořáková 2012: 125).

Abychom mohli přistupovat k populismu jako k analytickému konceptu s teoretickou platností, tak je důležité k němu přistupovat jako ke konceptu, který se liší možnými přístupy k jeho pojetí (Raadt, Hollanders, Krouwel 2004: 5) Jak jsem již zmínila v úvodu práce, populismus lze definovat jako ideologii, thin-centered ideologii či komunikační strategii. Vnímání populismu jako ideologie je spjato

⁷ Populistické strany samy sebe považují za jediného věrohodného obhájce zájmů lidu, přičemž lid je populistickými stranami považován za morálně nezkaženého nositele suveréna. Dle populistických stran zkorumpované vládnoucí politické strany vzaly moc z rukou lidu a zneužívají ji pro svůj užitek. Nástrojem, který by měl oslabit moc „zkorumpovaných“ a „nekompetentních“ elit, je dle populistických stran obhajoba přímé demokracie. Problém nespočívá v podobě mechanismu a institucí politického systému, ale v jednání etablovaných politických stran, které systém zastupitelské demokracie zneužívají pro svůj užitek. Důraz, který populistické strany kladou na přímou demokracii, není svébytným atributem populismu, ale je důsledkem významu, který populisté kladou na koncept suverenity lidu, která je nadřazená zájmům elity. Současně se populisté prezentují jako prostředník, který tlumočí názory „obyčejného“ člověka (Stanley cit dle Havlík, Pinková 2012: 131-132).

především s výzkumem radikálních hnutí a společensko-ekonomických doktrín hájících zájmy rolníků a malých farmářů ve Spojených státech a Rusku na konci 19. století. Relevance pro analýzu moderních populistických stran je však spíše okrajová. Mnohem častěji používané pojetí chápe populismus jako thin-centered ideologii. Thin-centered ideologie se liší od plnohodnotné ideologie, která poskytuje ucelenou vizi celé společnosti, a spíše se koncentruje na určité prvky společenského a politického života, konkrétně na strukturu politické moci a podobu politických procesů. Pojetí populismu jako komunikační strategie chápe populismus nikoliv jako ideologii, nýbrž jako politickou praxi či styl politické komunikace (Havlík, Pinková 2012: 125–126).

2.2 Znaky populismu

2.2.1 Antagonistický vztah mezi lidem a elitou

Pokud se věnujeme konkrétní podobě populistické argumentace, tak zjistíme, že zdůrazňování zcela protikladného vztahu lidu a politických elit je jedním z ústředních znaků populistického apelu. Populisté prohlašují, že zvolené elity sledují pouze svůj prospěch, nedostatečně reprezentují zájmy občanů, a zároveň se běžným lidem vzdalují. Elita je populisty vykreslována jako zkorumpovaná, nezodpovědná a nekompetentní. Sami populisté se často navenek prezentují jako zachránci občanů, kteří jsou zároveň oběťmi manipulace politických elit. (Schedler cit dle Havlík, Pinková 2012: 128–129). Podle Margaret Canovan se populistická komunikace vyznačuje používáním jednoduchého jazyka, kterému normální lidé rozumí, zatímco elita používající obtížně srozumitelné a formální výrazy se obyčejnému lidu vzdaluje (Canovan 1999: 5).

Pro teoretiky, kteří definují populismus jako ideologii, je antagonistický vztah mezi lidem a elitou pouhým definičním znakem. Můžeme si však povšimnout, že teoretik Ernesto Laclau tyto definiční znaky populismu používá jako symboly či nástroje. Aktér vytvářející diskurz tyto nástroje aktivně používá. Těmito nástroji může být například již zmíněný způsob artikulace, který je založen

na zdůrazňování takzvaného antagonistického vztahu mezi prázdnými signifikanty. Dle Laclaua lze populismus definovat spíše pomocí jeho formy než obsahu (Laclau 2005: 33–37). Pojmy jako jsou logika ekvivalence a diference a antagonistický vztah mezi prázdnými signifikanty tvoří jádro Laclauovy diskurzivní teorie. Dle Laclaua se všechny jeho definiční rysy vztahují výhradně ke specifickému stylu artikulace, tedy k převaze ekvivalenční logiky nad logikou diference a to nezávisle na aktuálních obsazích, které jsou předmětem artikulace. Takzvané prázdné signifikanty představují dle Laclaua „lid“ a „moc“. Podle Laclaua na vytvoření vnitřní hranice mezi těmito prázdnými signifikanty závisí politická dynamika populismu (Laclau 2013: 187–189). Podle Teuna Pauwelse je právě konflikt mezi „ovládanými“ (lid) a „ovládajícími“ (elita) tím, co štěpí společnost na dvě neslučitelné skupiny. Vládnoucí elita, která disponuje mocí je vnímána jako nepřítel lidu, neboť usiluje o omezení jeho suverenity (Pauwels 2014: 20).

Antagonistický vztah mezi lidem a elitou je jedním z definičních znaků populismu, pomocí něhož zjišťuji, zda má předvolební politická komunikace Andreje Babiše, populistické tendence. V souvislosti s ověřováním, zda Andrej Babiš ve svých politických vyjádřeních používá výše uvedený znak populismu, se budu konkrétně soustředit na to, jakým způsobem ve svých veřejných výrocích zdůrazňuje opoziční vztah mezi lidem a elitou, a jakým způsobem Andrej Babiš ve svých veřejných vyjádřeních zdůrazňuje nespokojenost lidu s vládnoucí elitou.

2.2.2 Oslava lidu a odsouzení elity

Populistický znak – oslava lidu a odsouzení elity souvisí s již zmíněným znakem populismu, konkrétně s antagonistickým vztahem mezi lidem a elitou. Zatímco populisté nejčastěji chápou lid jako zdroj moci a aktéra, jemuž jsou připisovány nejlepší vlastnosti či hodnoty, tak elitu vnímají zcela negativně (Kubát 2016: 13). Mnohdy o elitě hovoří jako o zkažené nebo zkorumpované. Elita často vládne na úkor lidu a zároveň usiluje o jeho zničení. Elitu tvoří nejen političtí aktéři, ale kdokoliv kdo oplývá talentem, mocí, vzděláním, tedy hodnotami, které lid postrádá. Může se tedy jednat o elity institucionální (establishment), ekonomické, sociální nebo kulturní. Elitu často představují intelektuálové nebo různé druhy profesionálů (Nalejwajko cit dle Kubát 2016: 19). Podle Bena Stanleyho vnímají populisté lid nejen jako toho, kdo je elitě podřízen, ale především jako skupinu, která má být oslavována (Stanley 2008: 105). Teoretici Yves Mény a Yves Surel zdůrazňují, že populistický diskurz je založený na oslavě dobrého, moudrého a zároveň obyčejného lidu a současně na odmítnutí špatných, nekompetentních a vzájemně propojených elit (Mény, Surel 2002: 12).

Můžeme si povšimnout, že populismus je velmi často spojován s anti-elitismem. Anti-elitismus se konkrétně projevuje agresivní rétorikou namířenou vůči elitě. Populisté se často prezentují jako ti, kteří se vůči vládnoucí elitě jasně vymezují, což je často vyjádřeno tím, že elitu kritizují za její politické kroky. Populismus je mnohdy spojen i s vylučováním. Populisté ve své argumentaci brání kolektivní identitu lidí před nepřáteli zvenčí, například před přistěhovalci, lidmi ze sociálně vyloučených lokalit nebo příslušníky jiné rasy či vyznání. Aby zdůraznili jejich poselství, tak často uměle vytvářejí politickou, kulturní či hospodářskou krizi.

Podle Matthijse Rooduijna jsou kritika vládnoucí elity a důraz na aktuální témata často účinným prostředkem, prostřednictvím něhož dochází ke sblížení obyčejného lidu s populistickými aktéry.⁸

S výše uvedeným znakem populismu pracuji v této studii. V rámci analýzy politické komunikace Andreje Babiše ověřuji, zda Andrej Babiš ve svých politických vyjádřeních používá definiční znak populismu – oslavu lidu a odsouzení elity. Jak jsem již uvedla, tento znak populismu se projevuje v rétorice politických aktérů, proto se zaměřím na to, jaké hodnotově zabarvené výrazy Andrej Babiš používá ve vztahu k elitě, a jaké výrazové prostředky Andrej Babiš používá při oslavě lidu.

⁸ Rooduijn (2015), dostupné z: (<http://eprints.lse.ac.uk/63210/1/democraticaudit.comPopulism%20has%20been%20used%20to%20describe%20countless%20and%20often%20conflicting%20political%20parties%20but%20it%20can%20be%20de.pdf>, 18. 2. 2018).

3 POPULISMUS JAKO KOMUNIKAČNÍ STRATEGIE

Jak jsem již uvedla v úvodu této diplomové práce, tak v akademickém prostředí existuje široká debata o tom, jakým způsobem populismus teoreticky uchopit. Přestože se mnoho autorů shoduje na určitých rysech populismu, tak jednotná definice dosud chybí. V souvislosti s používáním tohoto pojmu se objevila otázka, zda populismus definovat jako ideologii, sociální hnutí či určitou formu diskurzu (Kessel 2014: 102 srov. Laclau 2013: 179). Jedním ze způsobů, jakým můžeme populismus analyticky zkoumat, je prostřednictvím komunikační strategie, diskurzivní teorie. Jak jsem již zmínila na začátku diplomové práce, právě populismus jako způsob komunikace je teoretickým konceptem, prostřednictvím něhož budu vypracovávat analytickou část předkládané práce, proto se tedy nyní budu soustředit na jeho hlavní teoretická východiska, s jejichž pomocí budu analyzovat podobu politické komunikace Andreje Babiše.

Ernesto Laclau se stejně jako ostatní teoretici zamýšlí nad otázkou, jakým způsobem populismus teoreticky uchopit. Lze populismus vymezit jako ideologii či společenské hnutí? Pokud bychom ideologii či sociální hnutí spojovali s termínem „populistický“, tak bychom se podle Laclaua potýkali s problémem najít v souvislosti s těmito kategoriemi onen „čistý populismus“ neomezený na ostatní možné charakterizace. Laclau tedy navrhuje, abychom začali chápat populismus jako politickou praxi. Ve skutečnosti by to tedy znamenalo, že bychom se v případě zkoumání, zda je sociální hnutí populistické, odklonili od obsahu, který prezentuje ve své politice či ideologii, ale zaměřili bychom se na logiku artikulace těchto obsahů. Zjednodušeně řečeno, dle Laclaua populismus znamená posun od jeho obsahu k určité formě, neboť veškeré jeho definiční rysy se týkají specifického způsobu artikulace (Laclau 2013: 179–190).

Ernesto Laclau vnímá populismus jako diskurzivní techniku, která umožňuje úspěšně artikulovat zájmy politických aktérů. Pojem diskurz však dle Laclaua neoznačuje rozhovor či mluvu, ale totalitu obsahující jazykové i nejazykové prvky. K diskurzu tedy kromě řeči mohou patřit materiální předměty, sociální praktiky či instituce. Znamená to tedy, že každé sociální konfiguraci, která

je součástí diskurzu, můžeme přisuzovat určitý význam (Laclau 2013: 13–14, 191).

Dle Laclaua je sociální prostor charakteristický vytvořením vnitřní hranice mezi takzvanými prázdňými signifikanty a vytvořením ekvivalenčního řetězce mezi nesplněnými požadavky. Nesplněné požadavky sociálních skupin mohou vyvolávat určitý stav společenské nespokojenosti. Způsob politické artikulace, tedy společenská situace, v níž jsou požadavky shromažďovány na negativní bázi, je dle Laclaua jedním z definičních znaků populismu. Tuto situaci můžeme nazývat logikou ekvivalence, situaci kdy se všechny požadavky navzdory svému rozdílnému charakteru seskupují, a vytvářejí takzvaný ekvivalenční řetězec. Ekvivalenční lidový diskurz dělí sociální prostor na dva tábory: na „moc“ „a utlačované“ (Laclau 2013: 184–185). Tím se tedy dostáváme k dalšímu definičnímu znaku populismu, o kterém blíže hovoří řecký politický teoretik Yannis Stavrakakis v úvodu svého článku *Religion and Populism in Contemporary Greece*. Stavrakakis, kde upozorňuje na to, že populismus je dle Laclaua charakteristický zdůrazňováním nerovnosti „my“ versus „oni“. Přičemž v kontextu empirických dat získaných prostřednictvím analýzy politické komunikace Andreje Babiše lze nerovnost mezi „my“ a „oni“ definovat jako opoziční vztah obyčejného lidu a vládnoucí elity (Stavrakakis 2005: 229–235). Laclau tedy našel další definiční znak populismu ve zdůrazňování antagonistického vztahu mezi takzvanými prázdňými signifikanty. Jeden z antagonistických pólů představuje lidová suverenita a druhý pól reprezentuje nepřítel lidu. Nepřítele lidu mohou představovat například klientelistické politické organizace, etablované politické strany, odbory, armáda či revoluční hnutí, přičemž podle Laclaua populismus nevymezuje aktuální politiku těchto skupin, ale pouze znázorňuje druh artikulace jejich témat (Laclau 2013: 185–191).

Současní autoři Jan Jagers a Stephan Walgrave na Laclauovu diskurzivní teorii navazují a zároveň ji rozšiřují. Populismus definují jako politický styl komunikace politických aktérů. Těmito politickými aktéry jsou dle těchto autorů politici, politické strany, vůdci hnutí či zástupci zájmových skupin. Populismus vnímají jako komunikační rámec, který apeluje na lid, předstírá, že hájí jeho zájmy, a zároveň se s ním identifikuje. Populisté často používají hovorové výrazy, nebo nosí neformální oblečení. Podoba diskuze populistů s obyčejnými lidmi je tím nejdůležitějším prvkem politické komunikační strategie. Populistické strany či jejich představitelé často používají tyto hodnotově zabarvené výrazy: lid, veřejnost, občané, voliči, daňoví poplatníci, rezident či spotřebitel. Zdůrazňování svrchovanosti a vůle lidu jsou způsobem, jakým populisté vyjadřují blízký vztah k obyčejným lidem. Tím že se populisté často na lid odvolávají, se snaží vzbudit všeobecný dojem, že mají s nimi blízký vztah (Jagers, Walgrave 2007: 322–323).

Teoretik Andrej Školkay se shoduje s předchozími autory, neboť vnímá populismus jako určitou formu rétoriky. Populisté podle něj přistupují k používání ostře antagonistické politické rétoriky, která zjednodušuje existující problémy a předkládá zdánlivě snadné, konkrétní a často vágní řešení. Populistický politik se mnohdy prezentuje jako obyčejný člověk, který má pochopení pro „obyčejné lidi“, na rozdíl od zkorumpovaných elit. Zároveň dává veřejně najevo, že zastupuje znevýhodněné, nedostatečně zastoupené či nedefinované skupiny lidí s cílem sjednotit co největší možnou skupinu potenciálních voličů, vymezující se proti něčemu nebo někomu. Andrej Školkay stejně jako Ernesto Laclau zdůrazňuje antagonistický vztah lid versus elita, zároveň ale klade důraz na skupinu, která se s lidmi snaží identifikovat a vymezovat se vůči establishmentu (Školkay 2000: 2).

Propojení teorie komunikační strategie s praxí můžeme vidět u amerického teoretika Michaela Kazina, který ve své historické analýze podoby amerického populismu definuje populistickou rétoriku jako prostředek, prostřednictvím kterého promlouvají populisté k většině amerického lidu. Kazin tvrdí, že politický styl amerického populismu je založen na dichotomii „my“ versus „oni“. Odmítá názor, že je možné populismus definovat jako ideologii, která vyjadřuje hlavní

přesvědčení politických aktérů, ale spíše jako způsob politického vyjádření, tedy způsob, který je strategicky využíván pravicovými a levicovými liberály či konzervativci (Kazin cit dle Gidron, Bonikowski 2013: 8).

Politolog Petr Učeň vnímá populismus jako mobilizující strategii. Kvůli snaze zdiskreditovat vládnoucí elitu a zaujmout její místo, politická hnutí často používají kvazi-osobní komunikaci s voliči. Populismus politických stran či aktérů se jasně promítá v jejich politické rétorice, která se výrazně liší od hlavního politického proudu. Populisté se snaží s lidem identifikovat a to tím způsobem, že zrcadlí jejich názory a zároveň poukazují na témata, kterým se establishment vyhýbá. Populisté se často ukazují jako apolitičtí hráči, jejichž ideologická vzdálenost na pravolevé škále je velice těžko definovatelná. Sami sebe označují jako oběti intrik a útlaku zavedených politických stran. Snaží se napravit špatný stav současné politické situace a zároveň se snaží získat přízeň obyčejného lidu. Klíčovým nástrojem k získání jejich přízně je záměrná propaganda a rétorika, která se vyjadřovacími prostředky zásadně liší od vládnoucí elity (Učeň 2007: 47–49).

4 METODOLOGIE

Analytickou část předkládané diplomové práce zpracovávám pomocí kvalitativní obsahové analýzy. Obsahovou kvalitativní analýzu můžeme definovat jako metodu analýzy textů, jejichž prostřednictvím můžeme vztahovat texty k okolnostem vytváření jejich obsahů. Nástrojem kvalitativní obsahové analýzy, pomocí něhož můžeme transformovat analyzovaný text, tedy textově vystihnout obsahy, které analyzovaný text vytváří, je kódování. Termín kódování implikuje určitou sémiotickou soustavu kódů, do které zkoumaný text překládáme. V kvalitativní obsahové analýze to platí tehdy, pokud máme soustavu kódů v podobě vzájemně propojených škál, často se však jedná o pouhou transformaci dat, přičemž hlavním účelem je statistické zpracování dat pomocí přiřazování předem definovaných kódů k vybraným úsekům textu bez předpokladu koherentního systému kódů. Můžeme si povšimnout, že kódování v různé míře kombinuje referenční a faktickou funkci, přičemž funkce referenční indexuje text, a faktická funkce formuje jeho obsah (Hájek 2014: 57–65). Kódování je nástrojem kvalitativní obsahové analýzy, se kterým budu pracovat v předkládané diplomové práci, a pomocí něhož budu analyzovat politická vyjádření Andreje Babiše s cílem získat potřebná data pro svou studii.

Použití obsahové analýzy je spojené s konkrétním postupem, který můžeme identifikovat pomocí několika fází. První fáze obsahové analýzy začíná definicí daného předmětu výzkumu. Druhá fáze je fází přípravnou, kdy určíme empirický korpus, tedy pole našeho zkoumání, a zároveň vymezíme časové období, za jaké budeme zkoumané obsahy sledovat. Ve třetí fázi se zabýváme získáváním dat, které využijeme v naší analýze. V poslední fázi po prověření a korektuře dat následuje interpretace získaných dat (Scherer 2004: 33–50).

Přístup, se kterým v své diplomové práci pracuji, vychází z hermeneutické tradice výzkumu. Hermeneutická interpretace textu je přístupem, který vyzdvihuje hluboké porozumění textu, jež máme k dispozici. Tento přístup klade důraz na uvědomování si vzájemného propojení „faktu“ a „hodnoty“ a na hledání významu uvnitř materiálu v kontextu, v němž se zrodil (Kronick 1997: 59). Mezi významné

zastánce hermeneutické tradice výzkumu patří filozofové Martin Heidegger, Hans Georg Gadamer či Paul Ricoeur. Právě poslední ze zmíněných teoretiků francouzský filozof Paul Ricoeur je tím, jehož hermeneutická interpretace textu je pro mou diplomovou práci výchozím přístupem. Promluva, dílo a písemný projev tvoří dle Ricoeura takzvanou triádu. Na této trojici je podle Ricoeura založena rozhodující problematika rozvrhu světa nazývaná světem díla, v níž můžeme najít podstatu hermeneutiky. Jak Ricoeur zdůrazňuje, text je zprostředkovatelem, díky němuž můžeme sobě lépe porozumět. Protože se čtenář stává subjektivním příjemcem textu, tak je možné namítnout, že porozumění textu může být ovlivněno jeho takzvaným přivlastněním nebo reflektováním čtenářovy aktuální situace. Přivlastnění je však dialekticky spojeno s odstupem, který je pro psaný text charakteristický. Jak uvádí Ricoeur, odstup však není přivlastněním zrušen, naopak oba pojmy k sobě patří jako vzájemně vyvažující se prvky (Ricoeur 2004: 38–40).

Za výchozí princip hermeneutiky můžeme považovat hermeneutický kruh. Znamená to kruhový pohyb výkladu, který začíná prvotní znalostí textu, takzvaným předporozuměním. Tím že do procesu porozumění zařazujeme předpoklady, ke kterým se stále navracíme, se nepohybujeme v kruhu, nýbrž v takzvané spirále. Nastává tak tedy hlubší a lepší porozumění daným předpokladům, a proto je přijímáno, že hermeneutické porozumění je vždy dočasné, a podléhá neustále revizi. Pochopení hermeneutického přístupu jako spirály považuji za jeho vhodnější interpretaci. Tento postup je chápán jako permanentní spirálovitý návrat k původnímu významu a jeho ověřování prostřednictvím dalších ověřovaných informací (Hendl 2016: 72–74). Populistická kritéria, která jsem stanovila v úvodu práce, se vždy pojí se specifickými jevy, přičemž na začátku vlastní analýzy vycházím z již zmíněného předporozumění, kdy předpokládám, že stanovená populistická kritéria jsou naplňována určitým způsobem. V průběhu analýzy se však pomocí spirály vracím k původnímu významu a následně ho reformuji.

Časový rámec analýzy diplomové práce jsem určila tímto způsobem. Vzhledem k tomu že Andrej Babiš již od roku 2011 aktivně usiloval o zviditelnění hnutí ANO 2011, jehož je předsedou, a to způsobem permanentní kontaktní a mediální kampaně, tak je obtížné určit konkrétní datum zahájení předvolební kampaně týkající se voleb do Poslanecké sněmovny Parlamentu České republiky v roce 2013 a 2017. S ohledem na výše uvedené skutečnosti jsem jako počáteční termín zkoumání určila datum 28. srpna 2013, kdy prezident České republiky Miloš Zeman vypsal předčasné volby do Poslanecké sněmovny Parlamentu ČR, a stanovil dny jejich konání na pátek 25. října a sobotu 26. října 2013.⁹ Co se týká analýzy dat předvolební komunikace Andreje Babiše v roce 2017, tak jsem počáteční termín zkoumání určila stejným způsobem jako v předchozím časovém období. Jako počáteční termín sběru dat jsem tedy stanovila 19. dubna, datum kdy prezident Miloš Zeman oficiálně oznámil konání voleb do Poslanecké sněmovny, a stanovil dny jejich konání na pátek 20. října a sobotu 21. října 2017.¹⁰ Konec sběru dat v obou časových obdobích je určen na poslední den před konáním voleb do Poslanecké sněmovny Parlamentu ČR, tedy na 24. října 2013 a 19. října 2017.

Jak jsem již uvedla v úvodu předkládané diplomové práce, tak cílem předkládané diplomové práce je ověřit tezi, že předseda hnutí ANO 2011, Andrej Babiš ve své politické komunikaci využívá tyto znaky populismu – antagonistický vztah mezi lidem a elitou a oslavu lidu a odsouzení elity, a naplňuje tím tak předpoklad, že má jeho politická komunikace populistické tendence. Politická komunikace Andreje Babiše bude považována za populistickou jen tehdy, pokud budou naplněna všechna stanovená kritéria. Naplnění stanovených kritérií budu sledovat v obou stanovených časových obdobích zcela odděleně. V závěru diplomové práce porovnám, zda byla mnou stanovená kritéria v obou časových obdobích potvrzena a to pomocí zodpovězení předem stanovených výzkumných otázek.

⁹ Hrad, dostupné z: (<https://www.hrad.cz/cs/pro-media/tiskove-zpravy/aktualni-tiskove-zpravy/prezident-republiky-podepsal-rozpusteni-poslanecke-snemovny-a-rozhodl-o-terminu-konani-voleb-10262>, 17. 2. 2018).

¹⁰ Hrad, dostupné z: (<https://www.hrad.cz/cs/pro-media/tiskove-zpravy/aktualni-tiskove-zpravy/prezident-republiky-vyhlasil-termin-voleb-do-poslanecke-snemovny-13309>, 17. 2. 2018).

K potvrzení či vyvrácení teze, kterou jsem si stanovila v úvodu diplomové práce, mi pomohou níže uvedené výzkumné otázky.

Pro ověření prvního zvoleného kritéria, antagonistického vztahu mezi lidem a elitou budu používat tyto výzkumné otázky:

Jakým způsobem Andrej Babiš ve svých veřejných vyjádřeních zdůrazňuje opoziční vztah mezi lidem a elitou?

Jakým způsobem Andrej Babiš ve svých veřejných vyjádřeních zdůrazňuje nespokojenost lidí s vládnoucí elitou?

Druhé kritérium, oslavu lidu a odsouzení elity budu ověřovat pomocí následujících výzkumných otázek:

Jaké hodnotově zabarvené výrazy používá Andrej Babiš ve svých vyjádřeních ve vztahu k vládnoucí elitě?

Jaké hodnotově zabarvené výrazy používá Andrej Babiš v souvislosti s kritikou vládnoucí elity za to, že nedostatečně hájí zájmy lidu?

Jaké výrazové prostředky Andrej Babiš používá při oslavě lidu?

Analytickou část diplomové práce jsem zpracovala s pomocí dat získaných prostřednictvím příspěvků uveřejněných na Facebooku, Twitteru a osobním blogu Andreje Babiše. Uvedená nová média Andrej Babiš používá jako prostředek pro komunikaci s veřejností a pro prezentaci svých názorů. Časový rámec analýzy dat je následující:

a) Analýza facebookového profilu Andreje Babiše od 28. srpna 2013 do 24. října 2013.

b) Analýza twitterového profilu Andreje Babiše od 19. dubna 2017 do 19. října 2017.

c) Osobní blog Andreje Babiše od 28. srpna 2013 do 24. října 2013 a od 19. dubna 2017 do 19. října 2017.

Ke kódování analyzovaných dat jsem použila software MAXQDA.¹¹ Tento program se velmi často používá na analýzu datového korpusu. Datový korpus můžeme charakterizovat jako kolekci elektronicky zpracovaných dat. Jednotkou analýzy dat byly příspěvky ve formě textu pocházející z blogu, Twitteru a Facebooku Andreje Babiše (Hejnal, Lupták 2015: 112). V souvislosti s analýzou datového korpusu pomocí programu MAXQDA jsem postupovala následujícím způsobem: nejdříve jsem do programu nahrála potřebné soubory v PDF formátu, tedy příspěvky uveřejněné na blogu, Twitteru a Facebooku, které odpovídaly stanovenému časovému období, poté jsem vytvořila soubor kódů primární a sekundární úrovně, kódy byly v datových souborech vyhledávány nejen dle základních tvarů slov, ale pomocí takzvaných lemmat. Pojem lemma označuje slovo, které představuje slovo včetně všech jeho tvarů, předpon a přípon (Mertl, Hejnal 2013: 148). Zdroje empirických dat byly určeny následujícím způsobem: použity byly pouze příspěvky, ve kterých se vyskytovaly předem určené výrazy (kódy), přičemž vybrané kódy byly v této analýze uvedeny včetně jejich kontextu.

Nyní k samotnému určení kódů, konkrétní kódy jsem stanovila na základě takzvaného předporozumění. Již delší dobu sleduji Babišovu politickou komunikaci a zjišťuji, že Andrej Babiš ve svých veřejných vyjádřeních často používá hodnotově zabarvená vyjádření. Můžeme si povšimnout, že Andrej Babiš ve svých vyjádřeních často pracuje s termíny lid versus špatná elita, a zároveň zdůrazňuje jejich antagonistický vztah. Konkrétní vyjádření Andreje Babiše jsem kódovala na dvou úrovních. Primární úroveň se týká následujících pojmů: lidé, elita, tradiční strana, tradiční politik, volič a občané. Sekundární úroveň představují kódy, které navazují na kódy primární úrovně, a patří mezi ně následující výrazy: korupce, podpora, krádež, vláda, boj. Příspěvky, ve kterých se předem určené kódy nevyskytovaly, byly postupně z datového korpusu vyřazeny. Tyto výrazy byly následně zaznamenány a to včetně jejich kontextu. Kódovaná

¹¹ Program MAXQDA je nástrojem pro kvalitní analýzu kvalitativních dat. Program MAXQDA můžeme využívat v akademických a aplikovaných oborech. Tento program dovoluje vyhodnocovat textové i multimediální záznamy (audio, video) v různých typech formátů, i ve formátu PDF. Pomocí tohoto programu lze zároveň vytvářet soustavu kategorií, kódovat zvolené části dat, organizovat poznámky či využívat vyhledávacích funkcí (MAXQDA).

jednotka je v diplomové práci uvedena vždy v rámci příslušného kontextu a kódovaný záznam k nalezené jednotce analýzy je zpracován pouze v podobě přisuzovaného významu (Weber 1990: 19). Závěrečnou fází mé analýzy je interpretace získaných dat a aplikace diskurzivní teorie na empirická data.

5 ANDREJ BABIŠ A JEHO KOMUNIKAČNÍ STRATEGIE

Vznik a rozšíření internetu a posléze i nových médií znamená z hlediska politické komunikace a politického marketingu naprosto novou kapitolu. Političtí aktéři prostřednictvím nových médií promlouvají k voličům přímo a tím tak obcházejí klasickou zprostředkovatelskou funkci masových médií. Interaktivní povaha nových médií (podíl na utváření obsahu, zpětná vazba a obousměrnost) umožňuje přímější a silnější zapojení občanů do procesu politické komunikace (Blumler, Kavanagh cit dle Macková 2013: 509). Politickým aktérům dodávají nová média celou řadu možností, jak obnovovat jejich organizační struktury a aplikované komunikační metody. Současně jim dovolují nejen účelně a záměrně informovat, ale především mobilizovat a aktivizovat své potencionální voliče. Rozšířená dostupnost internetu pro širokou část populace ovlivnila to, že se nová média stala výraznějším prvkem komunikačních strategií politických aktérů v rámci předvolebních kampaní (Macková, Druckman cit dle Macková 2013: 509).

Mezi takzvaná nová média¹² (digitální síťová média) můžeme řadit jak internetové sociální sítě (social network sites), mezi které můžeme počítat Facebook a Twitter, tak blogy či služby na sdílení obrázků a audiovizuálních obsahů jako Flickr nebo YouTube (Švelch, Vochocová 2015: 68). Jak již bylo zmíněno v úvodu práce, data potřebná pro mou analýzu budu získávat pomocí příspěvků uveřejněných na sociálních sítích Facebook a Twitter, a zároveň budu pracovat s daty získanými na osobním blogu. Než se zaměřím na konkrétní podobu Babišovy politické komunikace na uvedených komunikačních platformách, tak se budu věnovat tomu, jakým způsobem Andrej Babiš tato nová média používá, a zároveň se zaměřím na konkrétní charakter jeho uveřejněných příspěvků.

¹² Nová média mnohdy bývají nazývána digitálními médii, neboť jsou založena na digitálním kódování jejich obsahů, a to má výrazný vliv na jejich vlastnosti a zároveň na formu, jakým jsou používána ke komunikaci (Macek 2011: 14).

Andrej Babiš patří bezesporu k neaktivnějším českým politikům v souvislosti s aktivitou na sociálních sítích Facebook a Twitter. Současně si můžeme všimnout, že Andrej Babiš je na sociálních sítích aktivní nejen během předvolební kampaně, ale i v nevolebním období. Co se týče prostředí on-line sociálních sítí, tak nyní mají politici možnost prezentovat se nejen jako profesionálové, ale i jako normální uživatelé sítí, s nimiž ostatní lidé sdílí určité vazby. Zároveň se ukazuje, že se jednotliví politici mnohdy prezentují jako členové rodin, lidé s konkrétními zájmy, vkusem či aktivitami. Tento druh sebe prezentace jim může pomoci přiblížit se veřejnosti s cílem získat její sympatie a upoutat jejich pozornost (Macková 2017: 32). Stejně tak je tomu i v případě politické komunikace Andreje Babiše. Sociální sítě využívá nejen jako prostředek k získání přízně potencionálních voličů, sociální sítě pro něj představují prostor k tomu, aby se s lidmi identifikoval, a stal se jedním z nich. Příspěvky zveřejňované na jeho sociálních sítích se týkají nejen kritiky politických oponentů či komentářů současné politické situace, jeho zveřejňované příspěvky se často dotýkají jeho běžného života, jeho soukromí.

Nyní se blíže podíváme, jakým způsobem Andrej Babiš používá Facebook, Twitter a osobní blog ke kontaktu s veřejností. Andrej Babiš se na sociální síť Twitter připojil již v červenci roku 2012. Jeho twitterový účet má v současnosti zhruba 369 tisíc sledujících¹³. Podíváme-li se na četnost jeho sdělení, tak zjistíme, že Andrej Babiš zveřejňuje příspěvky téměř každý den, přičemž většina jeho příspěvků má charakter čistých tweetů¹⁴ (žádná reakce jiného uživatele), přičemž odpovědi ostatním uživatelům tvoří menší část jeho tweetů. Babišovy twitterové příspěvky mají charakter poměrně krátkých a úderných sdělení. Často se jedná o vtipně laděné glosy či výroky, které se nemusí nutně věnovat aktuálním politickým tématům. Například se jedná o tweety z jeho soukromého života nebo byznysu.¹⁵

¹³ Počet sledujících uživatelů je ověřen k datu 28. 2. 2018.

¹⁴ Tweetem můžeme nazývat krátkou zprávu na sociální síti Twitter. Tweet může mít délku až 140 znaků a kromě textu může obsahovat i obrázek nebo video.

¹⁵ Twitter, Andrej Babiš, dostupné z: (<https://twitter.com/andrejbabis?lang=cs>, 28. 2. 2018).

Hastagy Andrej Babiš používá zcela minimálně, přičemž většina jeho hastagů¹⁶ se na jeho účtu objevila ve formě retweetu jiného uživatele.¹⁷

V porovnání s twitterovým účtem má Andrej Babiš na facebookovém účtu méně příznivců, celkem ho nyní sleduje přibližně 157 tisíc uživatelů.¹⁸ Facebookový profil začal Andrej Babiš používat až v srpnu roku 2013. Příspěvky na jeho Facebooku se dotýkají podobných témat jako příspěvky na jeho twitterovém účtu. Například komentují aktuální politickou situaci, jeho pracovní cesty, schůzky s významnými politiky či sportovci. Komentáře týkající se jeho soukromí, rodinných oslav či dovolených patří k jeho oblíbeným tématům, především se těší velké pozornosti ze strany jeho příznivců, kteří jeho příspěvkům dávají like,¹⁹ a komentují je.²⁰

Osobní blog Andreje Babiše je součástí oficiální webové stránky ANO 2011, anobudelip.cz. První blog Andrej Babiš zveřejnil již v září roku 2012. Příspěvky zveřejněné na blogu se odlišují od příspěvků zveřejněných na Facebooku a Twitteru tím, že se týkají pouze reflexe vnitropolitické situace a kritiky politických konkurentů či médií. Andrej Babiš se vyhýbá publikování příspěvků, které by mapovaly jeho soukromý život, což zřejmě souvisí s tím, že je tento blog součástí webových stránek hnutí ANO 2011. Blog Andreje Babiše se od uvedených sociálních sítí neliší jen obsahem, ale i četností jeho příspěvků. Zatímco na Facebook a Twitter Andrej Babiš přispívá téměř každý den, příspěvky na jeho blogu byly zveřejňovány přibližně jen jednou měsíčně. Můžeme si zároveň povšimnout, že většina příspěvků na blogu Andreje Babiše byla současně zveřejňována na blogu webové stránky idnes.cz patřících do mediální skupiny

¹⁶ Hastag je výraz na sociální síti Twitter, který začíná dvojkřížkem #. Hastag slouží k indexování klíčových slov nebo témat na Twitteru. Pomocí této funkce mohou uživatelé sledovat témata, o která se zajímají. Kliknutí na slovo, které obsahuje hastag v libovolné zprávě, umožňuje zobrazit tweety, které tento hastag obsahují (Twitter).

¹⁷ Čeřovský (2016), dostupné z: (<http://politickymarketing.com/babis-socialni-site-2016>, 28. 2. 2018).

¹⁸ Počet sledujících uživatelů je ověřen k datu 4. 3. 2018.

¹⁹ Prostřednictvím takzvaných liků vyjadřují uživatelé sociálních sítí spokojenost s určitým příspěvkem, který zveřejní jiný uživatel.

²⁰ Facebook, Andrej Babiš, dostupné z: (<https://www.facebook.com/AndrejBabis/>, 4. 3. 2018).

Mafra. Jak můžeme vidět, v současnosti už Andrej Babiš příspěvky na svém blogu nepublikuje. Poslední příspěvek byl vydán v srpnu roku 2017.²¹

Jak jsem již uvedla v úplném úvodu této diplomové práce, tak v následujících kapitolách budu ověřovat, zda Andrej Babiš ve své politické komunikaci používá tyto znaky populismu – antagonistický vztah mezi lidem a elitou a oslavu lidu a odsouzení elity, a naplňuje tím tak předpoklad, že má jeho politická komunikace populistické tendence. Politickou komunikaci budu sledovat ve dvou časových rámcích: v předvolební kampani do Poslanecké sněmovny v roce 2013 a v roce 2017. V kapitolách věnujícím se antagonistickému vztahu mezi lidem a elitou se zaměřím na to, jakým způsobem Andrej Babiš ve svých veřejných vyjádřeních zdůrazňuje opoziční vztah lidu a elity, a jakým způsobem vyzdvihuje nespokojenost lidu s vládnoucí elitou. V kapitolách zaměřených na oslavu lidu a odsouzení elity se budu zabývat tím, jaké hodnotově zabarvené výrazy používá Andrej Babiš ve svých vyjádřeních ve vztahu k vládnoucí elitě a v souvislosti s kritikou vládnoucí elity za to, že nedostatečně hájí zájmy lidí. V neposlední řadě se zaměřím na to, jaké výrazové prostředky Andrej Babiš používá při oslavě lidu.

Ráda bych se nyní věnovala tomu, jakým způsobem budu v případě analýzy zkoumaných dat postupovat. Nejdříve budu pracovat s datovým korpusem, ve kterém se objevují předem stanovené primární kódy. Jak jsem již jednou zmínila, primárními kódy, se kterými ve své diplomové práci pracuji, jsou následující výrazy: lidé, elita, tradiční strana, tradiční politik, národ, volič a občané. Na tyto příspěvky bude navazovat interpretace primárních kódů ve vztahu k uvedenému kontextu. Příspěvky vztahující se k sekundárním kódům budou uvedeny jako druhé v pořadí. Sekundární úroveň představují kódy, které navazují na kódy primární úrovně, a dotvářejí jejich kontext. Mezi sekundární kódy patří tyto pojmy: korupce, podpora, krádež, vláda a boj. Na příspěvky sekundární úrovně bude navazovat jejich interpretace.

²¹ Ano bude líp, dostupné z: (<https://www.anobudelip.cz/cs/o-nas/blogy/autor/11565>, 5. 3. 2018).

5.1 Politická komunikace Andreje Babiše v předvolební kampani v roce 2013

Výraz lidé je v analyzovaném korpusu uveden v tomto kontextu.

„Musí přijít lidé, kteří si uvědomují, že politika je služba deseti milionům akcionářů České republiky. Musí přijít lidé, kteří budou sloužit občanům a této zemi, nikoli sami sobě. Hnutí ANO tyto lidi nabízí.“²²

„Rozdíl mezi lidmi, které nabízí do politiky hnutí ANO, a panem Bendou, je zásadní. Kandidáti hnutí ANO včetně mně Poslaneckou sněmovnu kvůli obživě nepotřebují. Pan Benda ji potřebuje nutně.“²³

„Právě kvůli lidem, kteří nikdy nebyli v kontaktu s běžnou prací, s běžným životem, a přitom chtějí rozhodovat o životech našich, jsem byl nucen vstoupit do veřejného života. Vůbec se nedivím, že pan Benda, který z politiky víc než dvacet let žije, nedokáže pochopit, že existují i lidé, kteří politiku k obživě nepotřebují.“²⁴

„Vím, jak vybrat daně od velkých neplatičů, aby bylo na důchody. Vím, jak zabránit rozkrádání našeho státu a mrhání našimi penězi. Vím, že základ všeho je dát lidem práci, a na rozdíl od politiků vím, jak se pracovní místa vytvářejí.“²⁵

Z výše uvedeného kontextu vyplývá, že výraz „lidé“ v Babišově diskurzu představuje skupinu, kterou Andrej Babiš jasně vymezuje vůči stávající elitě. Lid je v Babišových očích utlačovanou skupinou, obětí takzvané elity, kterou představují neschopní politici, kteří neefektivně hospodaří se státním majetkem.

²² Blogy – Andrej Babiš, dostupné z: (<https://www.anobudelip.cz/cs/o-nas/blogy/12556/dopis-andreje-babise-obcanum>, 7. 3. 2018).

Babišova vyjádření jsou v diplomové práci zveřejněna v původním znění, pouze byla sjednocena barevnost textu a odstraněno zvýraznění písma.

²³ Blogy – Andrej Babiš, dostupné z: (<https://www.anobudelip.cz/cs/o-nas/blogy/12556/dopis-andreje-babise-obcanum>, 7. 3. 2018).

²⁴ Blogy – Andrej Babiš, dostupné z: (<https://www.anobudelip.cz/cs/o-nas/blogy/12559/sve-dvacetilete-zivobyti-brani-i-marek-benda>, 8. 3. 2018).

²⁵ Blogy – Andrej Babiš, dostupné z: (<https://www.anobudelip.cz/cs/o-nas/blogy/12556/dopis-andreje-babise-obcanum>, 7. 3. 2018).

Můžeme však vidět, že výraz „lidé“ Andrej Babiš používá i ve spojení s alternativou, kterou tvoří on sám a členové hnutí ANO 2011, jehož je předsedou. Andrej Babiš zdůrazňuje neschopnost elity efektivně vládnout a zároveň ji podrobuje kritice za to, že se běžnému lidu vzdaluje. Pro Andreje Babiše byl špatný stav politické situace výzvou k tomu, aby se do politiky sám zapojil. Pro něj není na rozdíl od vládnoucí elity politika způsobem obživy, nýbrž posláním. Andrej Babiš se tak vymezuje vůči elitě, již vyčítá, že upřednostňuje své zájmy před zájmy lidu.

Z výše uvedených Babišových vyjádření vyvozují, že definiční znak populismu – antagonistický vztah lidu a elity se v Babišových vyjádřeních projevuje tím, jakým způsobem zdůrazňuje opoziční vztah lidu a elity, což se shoduje s koncepcí teoretika Ernesta Laclaua, který popisuje antagonistický vztah lidu a elity jako vytvoření vnitřní hranice mezi prázdnými signifikanty. Dle Laclaua tato vnitřní hranice rozděluje společnost na dva odlišné tábory. Logika tohoto rozdělení je podmíněna vytvořením ekvivalenčního řetězce mezi řadou společenských požadavků, přičemž moment ekvivalence převládá nad jeho diferenční povahou. Právě ekvivalentní logika zavádí do konstrukce prázdné signifikanty. Těmito prázdnými signifikanty jsou dle Laclaua „lid“ a „moc“ (srov. Laclau 2013). V kontextu výše předložených výroků jsou těmito prázdnými signifikanty lidé a členové politických stran, přičemž jejich vztah lze charakterizovat jako vztah ovládaných (lidé) a vztah těch, kteří vládou na úkor lidu (vládnoucí establishment).

Pojem národ se v analyzovaném korpusu objevuje v tomto kontextu.

„Jsme schopný národ. Jen nás řídí nemehla.“²⁶

„Češi jsou šikovný a perspektivní národ, dvacet let je ale řídí neschopní politici, kteří před volbami pouze slibují. Vzali si nás jako rukojmí svých soukromých ambicí. Zapomněli, že stát patří občanům, sami ze sebe přitom udělali slovutné občany, kteří si užívají své imunity a všemožně se vyhýbají tomu, aby veřejně vystavili svá majetková přiznání. To musíme změnit.“²⁷

„Náš národ byl podveden 100krát, od kupónky, družstevní záložny, šmejdy, lichvu až po Věci veřejné. Věřím že tentokrát se nám změna povede.“²⁸

Jak si můžeme všimnout, Andrej Babiš v uvedených vyjádřeních používá výraz „národ“ ve spojení s těmito přívlastky: schopný, perspektivní a šikovný. Ve výše uvedeném kontextu představuje národ lid, kterému Andrej Babiš připisuje jen ty nejlepší vlastnosti a hodnoty. Andrej Babiš zároveň považuje národ za skupinu, která si zaslouží uznání a efektivnější veřejnou správu.

Elita je v uvedených výročích reprezentována členy politických stran, které Andrej Babiš považuje za nemehla, špatně hospodařící, zkorumpované a neschopné politiky, kteří nedodržují předvolební sliby. Vztah mezi národem a politiky tedy můžeme považovat za čistě antagonistický, neboť Andrej Babiš přisuzuje národu pozitivní vlastnosti, a staví ho tedy do opozice vůči politickým aktérům, které vnímá velmi negativně.

Z výše uvedených Babišových vyjádření je patrné, že definiční znak populismu – oslava lidu se projevuje tím, že Andrej Babiš ve výše uvedených vyjádřeních používá v souvislosti s výrazem „národ“ pozitivně zabarvené výrazové prostředky. Můžeme tak najít shodu s pojetím Ernesta Laclaua, který vnímá kategorii lidu zcela pozitivně.

²⁶ Twitter: Andrej Babiš (online) 1. 9. 2013. (cit. 7. 3. 2018).

²⁷ Blogy – Andrej Babiš dostupné z: (<https://www.anobudelip.cz/cs/o-nas/blogy/12556/dopis-andreje-babise-obcanum>), 5. 3. 2018).

²⁸ Twitter: Andrej Babiš (online) 16. 10. 2013. (cit. 7. 3. 2018).

Definiční znak populismu – antagonistický vztah lidu a elity se ve výše uvedených Babišových vyjádřeních projevuje zdůrazňováním opozičního vztahu národa a členů politických stran, z čehož vyvozují, že Babišova interpretace opozičního vztahu mezi národem a politiky komplexně zapadá do Laclauovy kategorie vytvoření vnitřní hranice mezi prázdnými signifikanty. Dle teoretika Ernesta Laclaua se antagonistický vztah projevuje vytvořením vnitřní hranice mezi lidem a elitou, tedy mezi „utlačovanými“ a „utlačujícími“. Členové politických stran v Babišových vyjádřeních představují skupinu, která drží v rukou veškerou moc a národ utlačuje.

Pojem volič se v uvedeném korpusu projevuje v tomto kontextu.

„Obávat by se měl spíš voličů, kteří si třeba před nadcházejícími volbami udělají chvíličku a vzpomenou si, co pro ně politici, jako je pana Marek Benda, udělali.“²⁹

„Není žádné vlevo a vpravo. V České republice máme zcela jiné dělení. Na jedné straně jsou současné strany a současní politici a na druhé straně jsou voliči, tedy my, kteří jsme měli jednou za čtyři roky možnost hodit některé ze stávajících stran hlas (projekt kmotrů Hrdličky a Janouška nazvaný VV mezi běžné strany nepočítám).“³⁰

Výraz „voliči“ používaný ve výše uvedených Babišových vyjádřeních představuje lid, který Andrej Babiš jasně vymezuje vůči elitě. V Babišově diskurzu představují elitu členové politických stran, kterým Andrej Babiš připisuje zcela negativní roli.

Z analýzy Babišových vyjádření můžeme usuzovat, že definiční znak populismu – antagonistický vztah lidu a elity se v Babišově diskurzu projevuje zdůrazňováním protikladného vztahu mezi voliči a členy politických stran, což

²⁹ Blogy – Andrej Babiš, dostupné z: (<https://www.anobudelip.cz/cs/o-nas/blogy/12559/sve-dvacetilete-zivobyti-brani-i-marek-benda>), 5. 3. 2018).

³⁰ Blogy – Andrej Babiš, dostupné z: (<https://www.anobudelip.cz/cs/o-nas/blogy/14982/podporuje-levici-proto-volim-pravici>), 5. 3. 2018).

komplexně zapadá do Laclauovy kategorie vytvoření vnitřní hranice mezi prázdnými signifikanty, Dle Laclaua je tento protikladný vztah vyjadřován rozdělením společnosti na dva protichůdné tábory, na ty ovládané (voliči), kteří jsou podřízeni ovládající elitě (establishment).

Výraz občané je v Babišových vyjádřeních uveden v tomto kontextu.

„Češi jsou šikovný a perspektivní národ, dvacet let je ale řídí neschopní politici, kteří před volbami pouze slibují. Vzali si nás jako rukojmí svých soukromých ambicí. Zapomněli, že stát patří občanům, sami ze sebe přitom udělali slovutné občany, kteří si užívají své imunity a všemožně se vyhýbají tomu, aby veřejně vystavili svá majetková přiznání. To musíme změnit.“³¹

„To, že se tento student bez jakékoli praxe stal předsedou Ústavně právního výboru Poslanecké sněmovny, můžeme pak už brát jen jako výsměch všem odborníkům na právo i všem občanům. A fakt, že se stal Marek Benda v posledním volebním období předsedou poslanců ODS, pouze dokresluje vyprázdňenost této strany.“³²

V Babišově diskurzu výraz „občané“ znázorňuje lid, jasně vymezovaný vůči elitě. Andrej Babiš vnímá občany v pozitivním slova smyslu a to jako skupinu, jejíž zájmy je nezbytné zastávat. Elitu ve výše uvedeném kontextu tvoří establishment, který je podle Babiše nekompetentní, zneužívá svého postavení a především nedodrжуje předvolební sliby.

Všimněme si, že výraz „občané“ má ve výše uvedených Babišových vyjádřeních negativní konotaci. Babiš používá pojem „občané“ ve spojení s přívlastkem „slovutní“. Tito „občané“ představují podle Babiše neschopné politiky. Z Babišova způsobu argumentace je tedy zřejmé, že v jeho pojetí jsou

³¹ Blogy – Andrej Babiš dostupné z: (<https://www.anobudelip.cz/cs/o-nas/blogy/12556/dopis-andreje-babise-obcanum>, 5. 3. 2018).

³² Blogy – Andrej Babiš, dostupné z: (<https://www.anobudelip.cz/cs/o-nas/blogy/12559/sve-dvacetilete-zivobyti-brani-i-marek-benda>, 9. 3. 2018).

„občané“ elitou, která zneužívá svého postavení a současně upřednostňuje své zájmy před zájmy lidu.

Z analýzy Babišových výroků vyplývá, že definiční znak populismu – antagonistický vztah lidu a elity se ve výše představeném kontextu projevuje tím, jakým způsobem Andrej Babiš zdůrazňuje opoziční vztah občanů a členů politických stran, což je totožné s pojetím Ernesta Laclaua, který označuje vztah lidu a elity jako antagonistický. Tento protikladný vztah je Laclauem vymezen jako vytvoření hranice mezi prázdnými signifikanty. Zformování této vnitřní hranice je podmíněno identifikací antagonistických pólů. Ve výše uvedeném kontextu je to vymezení vztahu „my“ versus „oni“. Můžeme tedy vidět, že dle Laclaua je sociální prostor rozdělen na ty „utlačované“ (občané), kteří jsou obětí mocenských praktik utlačující skupiny (establishment).

Lze tedy usoudit, že definiční znak populismu – odsouzení elity je v Babišově argumentaci vyjadřován tím, že ve spojení se slovem „občané“, kteří ve výše uvedeném pojetí představují elitu, používá negativně zabarvené výrazové prostředky, což se shoduje s koncepcí Ernesta Laclaua, který charakterizuje kategorii elity jako „nepřítele lidu“, tedy jako skupinu s negativními vlastnostmi.

Výraz korupce se v analyzovaném korpusu objevuje v tomto kontextu.

„Jmenuji se Andrej Babiš. Za dvacet let jsem v České republice od úplné nuly, bez privatizace a bez korupce vybuodoval největší tuzemskou soukromou firmu, která zde zaměstnává více než dvacet tisíc lidí. Tuto firmu budujeme pro další generace. Se stejnou vizí by se měla dělat i politika.“³³

Jak můžeme vidět, Andrej Babiš ve svých vyjádřeních kritizuje politiky za neefektivní správu státu a zároveň poukazuje na to, že stejně jako se dá dlouhodobě úspěšně a bez korupce řídit soukromou firmu, tak stejným způsobem je možné

³³ Blogy – Andrej Babiš, dostupné z: (<https://www.anobudelip.cz/cs/o-nas/blogy/12556/dopis-andreje-babise-obcanum>, 7. 3. 2018).

efektivně a úspěšně vládnout. Současně Andrej Babiš přisuzuje politickým aktérům zcela negativní vlastnosti a kritizuje je za jejich korupční jednání.

Definiční znak populismu – odsouzení elity se v Babišově rétorice projevuje tím, že v souvislosti s elitou, kterou ve výše uvedeném kontextu představují političtí aktéři, používá negativně zabarvené výrazové prostředky. Můžeme zde tedy vidět shodu s Laclauovou koncepcí, která přisuzuje kategorii elity statut „nepřítele obyčejného lidu“.

Výraz podpora se v analyzovaném korpusu objevuje v tomto kontextu.

„Na rozdíl od Kalouska podporuji malé a střední podniky. Kupuju od nich za miliardy ročně.“³⁴

Můžeme si povšimnout, že Andrej Babiš ve svých výrocích nejenže kritizuje elitu jako celek, ale mnohdy uvádí příklad konkrétního politika. Ve výše uvedeném kontextu politik představuje elitu, které přisuzuje zcela negativní roli, protože upřednostňuje své zájmy místo toho, aby hájila zájmy lidu. Pojem „podpora“ Andrej Babiš používá proto, aby ukázal, že na rozdíl od vládnoucí elity obhajuje zájmy lidu.

Na základě Babišových výroků usuzuji, že definiční znak populismu – odsouzení elity je v Babišově rétorice vyjadřován tím, že v souvislosti s elitou, kterou ve výše uvedených vyjádřeních představuje člen politické strany, používá negativně zabarvené výrazové prostředky. Můžeme zde vidět shodu s koncepcí Ernesta Laclaua, který kategorii elity přisuzuje zcela zápornou roli, neboť ji vnímá jako špatnou a zkorumpovanou.

³⁴ Twitter: Andrej Babiš (online) 14. 10. 2013. (cit. 7. 3. 2018).

Výraz krádež se v analyzovaném korpusu objevuje v tomto pojetí.

„Vím, jak vybrat daně od velkých neplatičů, aby bylo na důchody. Vím, jak zabránit rozkrádání našeho státu a mrhání našimi penězi. Vím, že základ všeho je dát lidem práci, a na rozdíl od politiků vím, jak se pracovní místa vytvářejí.“³⁵

Pojem „krádež“ používá Andrej Babiš v souvislosti s charakteristikou politiků. V jeho pojetí jsou politici elitou, která hájí především své zájmy a špatně hospodaří se státními penězi. Andrej Babiš dává zároveň veřejně najevo, že zastupuje znevýhodněnou a nedostatečně zastoupenou skupinu lidí, a současně se staví do pozice aktéra, který je schopen vládnoucí elitu nahradit, a lépe reprezentovat zájmy lidu.

Z výše uvedeného kontextu dedukuji, že definiční znak populismu – odsouzení elity je v Babišově diskurzu vyjadřován tím, jakým způsobem Andrej Babiš vymezuje vztah lidu a členů politických stran. Můžeme zde tedy najít shodu s koncepcí teoretika Ernesta Laclaua, který popisuje vztah lidu a elity jako čistě antagonistický. Ernesto Laclau chápe tento protikladný vztah jako „my“ versus „oni“, tedy „obyčejný lid versus „špatná elita“.

³⁵ Blogy – Andrej Babiš, dostupné z: (<https://www.anobudelip.cz/cs/o-nas/blogy/12556/dopis-andreje-babise-obcanum>, 7. 3. 2018).

5.2 Politická komunikace Andreje Babiše v předvolební kampani v roce 2017

Výraz lid se v analyzovaném korpusu objevuje v tomto kontextu.

„Já mám svůj osvědčený detox od té špíny v politice - vyrazit mezi lidi. Tenhle týden jsem se byl podívat v Plzni do Měšťanské besedy a pivovaru Pukrmistr.“³⁶

„Nejdřív Čáslav. Letecká show. 40 tisíc lidí a neuvěřitelná podívaná. Byl jsem tam už potřetí, zase se dobře bavil a hlavně s lidma probral, jak na ně ta politika v posledních týdnech působí.“³⁷

„Musíte nad nima držet bič ať makaj!“ Lidi jsou právem naštvaní, že už dávno nemáme páteřní dálniční síť. My se to snažíme dohnat, ale dědictví předchozích vlád není možné napravit během pár let.“³⁸

“Najměte si nějakého dvojníka, pane Babiš! Proč každý den ty grilovačky, charity, akce a party objíždět osobně? Vždyť z toho musíte být mimo záběry vlastních kamer tak strašně otrávený...” No je fakt, že dvojníka bych měl docela rád, aby seděl místo mě v parlamentu. Pan Vepřek se ale dost plete, že jsem mimo záběry kamer otrávený. Jezdit mezi lidi a nechávat se poučit o jejich reálných problémech, mě totiž nabijí a budu to dělat dál.“³⁹

„Dnes je paradoxně přesně 5. výročí založení hnutí. Kolikrát jsem proklel tento projekt kvůli rodině, přátelům, firmě a sobě. Jak mi mohlo být hezky... Majitel velké firmy, který od zkorumpovaných politiků nic nechce a o kterého se téměř nikdo nezajímá... který žije v zemi, kde politiky ovládají kmoři a lobbisti a je mu to jedno. Ano, chtěl jsem a CHCI to změnit. Protože si to lidi zaslouží. Je to poslední pokus porazit tento zkorumpovaný systém tradičních stran, tuto organizovanou mafii. Proto ta oběť. Pro ty, kteří mne podporují a teď mi posílají

³⁶ Facebook: Andrej Babiš (online) 7. 5. 2017. (cit. 8. 3. 2018).

³⁷ Facebook: Andrej Babiš (online) 9. 5. 2017. (cit. 8. 3. 2018).

³⁸ Facebook: Andrej Babiš (online) 2. 10. 2017. (cit. 8. 3. 2018).

³⁹ Facebook: Andrej Babiš (online) 7. 6. 2017. (cit. 8. 3. 2018).

stovky mailů a SMS. Moc vám všem děkuju. Půjdu mezi lidi a zeptám se jich, jestli chtějí, abych ještě bojoval. Já jsem připraven.“⁴⁰

„UŽ DNES! Zdravím vás všechny v Kutné Hoře a okolí! Jedu za vámi, tak vás chci všechny potkat. Oded’ až do voleb si místo politiků budu povídat už jen s lidmi, na kterých opravdu záleží.“⁴¹

„Je neuvěřitelné, kolik mají ti mladí lidé energie. Pozvali mě na Gymnázium Vídeňská a Masarykovu univerzitu v Brně, abych jim tam přednášel o daních. Ale já mám nejradši, když se pak strhne diskuze a můžu poslouchat i je. Když vypráví, jak už v 18 letech podnikají, co všechno sledují, čtou a nad čím přemýšlí. Jasný, někteří mají i dobře připravené kritické otázky. Ale to k tomu patří a pro mě je tahle zpětná vazba super.“⁴²

Z analýzy Babišových výroků je zřejmé, že výraz „lidé“ Babiš používá ve výše uvedených výrocích ve zcela pozitivním významu. Lidé v jeho vyjádřeních představují takzvaný „detox od špíny v politice“. Podle něj jsou lidé skupinou, která dokáže kriticky myslet a zároveň se aktivně zajímá o veřejné dění. Lidé jsou pro Andreje Babiše společenstvím, kterému na rozdíl od špatné elity připisuje jen ty nejlepší vlastnosti a hodnoty.

Elita je v Babišově diskurzu reprezentována členy tradičních politických stran a establishmentem. Andrej Babiš považuje politiky za neefektivní a zkorumpovanou skupinu ovládanou lobbisty a kmotry. Tradiční politické strany konkrétně nazývá zkorumpovaným systémem či organizovanou mafii a zároveň je obviňuje z neefektivní správy státu. Elita je pro Babiše skupinou, kterou jasně vymezuje vůči lidu. Podle Babiše je lid s vládnoucí elitou nespokojen, neboť ji viní z toho, že dosud nemáme vybudovanou páteřní síť dálnic.

⁴⁰ Facebook: Andrej Babiš (online) 11. 5. 2017. (cit. 8. 3. 2018).

⁴¹ Facebook: Andrej Babiš (online) 24. 5. 2017. (cit. 8. 3. 2018).

⁴² Facebook: Andrej Babiš (online) 28. 4. 2017. (cit. 8. 3. 2018).

Andrej Babiš současně dává najevo, že zastupuje lid jako znevýhodněnou skupinu a prezentuje se jako jeden z lidu, který má pro lid pochopení na rozdíl od negativně vnímané elity, která upřednostňuje pouze své zájmy.

Z obsahu Babišových výroků lze vyvozovat, že definiční znak populismu – oslava lidu je v Babišově rétorice vyjadřován používáním pozitivně zabarvených výrazových prostředků, což odpovídá koncepci teoretika Ernesta Laclaua, který stejně jako Andrej Babiš přisuzuje kategorii lidu pozitivní roli.

Definiční znak populismu – antagonistický vztah lidu a elity se v Babišových vyjádřeních projevuje tím, jakým způsobem Babiš charakterizuje vztah lidu a politických aktérů. Andrej Babiš přisuzuje lidu pozitivní vlastnosti a staví ho tedy do opozice vůči politickým aktérům, které vnímá velmi negativně. Vztah lidu a elity Andrej Babiš považuje za čistě antagonistický, což souhrnně zapadá do Laclauovy kategorie vytvoření vnitřní hranice mezi prázdnými signifikanty. Tedy vytvoření hranice „my“ (lid) versus „oni“ (establishment).

Výraz elita se v analyzovaném korpusu objevuje v tomto kontextu.

„Všechny tyhle nápady okamžitě cupují politici a někteří novináři. Já jim pracovně říkám „pseudoobhájci demokracie“. Víte, kdo z novinářů křičí nejvíc? Šéfredaktor jednoho z největších týdeníků v zemi, který šéfoval plátku ODS placeného z bůhvíjakých peněz. Anebo jeden pološilený šéfredaktor internetového deníčku, který byl současně ve volebním štábu neúspěšného prezidentského kandidáta a zároveň působil i jako šéfredaktor největšího bulvárního deníku v zemi. A pak se prohlásil morální autoritou a začal psát o tom, že jsem nebezpečím pro tuto zemi. Tohle jsou skutečné morální elity a praví obhájci demokracie? Stali se jimi přes noc a jejich dosavadní historie neposkytuje jediný důkaz o tom, že by podle těchto hodnot žili. Já místo těchto přišerných blábolů chci naši zemi i politiku konečně posunout dopředu. Chci systém vládnutí zefektivnit a posílit demokratické základy, na kterých byla naše republika postavena. Jasně, že se to nelíbí. Vsadím se s vámi, že do voleb se už nikomu z těch novinářů, kteří

se proměnili v aktivisty, aniž si to uvědomili, nebude líbit už ani jedna věc, co řeknu. O co se vsadíte? “⁴³

Jak můžeme vidět, tak elitu v Babišově diskurzu nepředstavují pouze političtí aktéři, ale jako elitu Andrej Babiš označuje i některé novináře, kteří intenzivně spolupracují s politickými stranami a jejich představiteli, a tak doplňují skupinu, která postrádá jakékoliv morální hodnoty. Andrej Babiš v souvislosti s některými novináři používá tato slovní spojení: „pseudoobhájci demokracie“, „pološilý šéfredaktor“, „morální elity“ či „aktivisté“. Andrej Babiš hovoří o některých novinářích jako o osobách, které ho odsuzují a zároveň ho prezentují jako nebezpečí pro tuto zemi.

Andrej Babiš ve svých vyjádřeních vystupuje jako aktér, který usiluje o zefektivnění systému vládnutí či posílení demokratických hodnot, a současně se ukazuje jako obhájce zájmů lidu, který chce naši republiku posunout dopředu. Tímto způsobem se Andrej Babiš s lidmi identifikuje a dává tím tak najevo, že se kategoricky vymezuje vůči elitě.

Z výše uvedených Babišových výroků vyvozují, že definiční znak populismu – odsouzení elity se v Babišových vyjádřeních projevuje tím, že v souvislosti s elitou, kterou v uvedených vyjádřeních představují novináři, používá negativně zabarvené výrazové prostředky, což znovu ukazuje na shodu s koncepcí Ernesta Laclaua, který kategorii elity připisuje zcela zápornou roli, neboť ji chápe jako nepřítel lidu.

⁴³ Blogy – Andrej Babiš, dostupné z: (<https://www.anobudelip.cz/cs/o-nas/blogy/34953/pojdte-se-vsadit-ze-o-mne-do-voleb-nevyjde-jediny-pozitivni-clanek>, 8. 3. 2018).

Výraz tradiční strana se ve sledovaném korpusu objevuje v následujícím kontextu.

„No je to spíš k smíchu, jak mají tradiční politické strany najednou plnou pusou demokracie a snaží se vyvolat v lidech strach, stejně jako se to podařilo třeba Nečasovi a Kalouskovi v roce 2010, když strašili lidi Řeckem.“⁴⁴

„Slýchám už měsíce, že budu zadržen, že mě vezmou do předběžné vazby, že budu stíhán, že půjdu do vězení. Je to hon, spiknutí, likvidace mé osoby spojená s tradičními politickými stranami. Je to moje poprava v přímém přenosu, ale jsem rád, že moji kolegové ministři a vedení hnutí za mnou stále stojí. I na našem dnešním tiskovém brífinku. Spolu máme šanci tuhle bitvu vyhrát.“⁴⁵

„Co určitě měnit nechceme, to je princip parlamentní demokracie, protože právě kvůli její ochraně naše hnutí vzniklo. Na rozdíl od tradičních politických stran nechceme lhát a krást. Chceme jen efektivnější systém vlády, která je schopná investovat, dostavět páteřní dálniční síť, která opravuje kulturní památky a není paralyzovaná nesmyslnými debatami v parlamentu, kde se místo projednávání zákonů čte hodiny a dny zpráva o výbuchu muničního skladu ve Vrběticích.“⁴⁶

„Další super pecka ze Senátu. Poté, co prohlásili obchodní zájmy australské firmy v těžbě lithia za "zájmy ČR", chtějí korupčníci a senátoři za ČSSD a další tradiční strany ZRUŠIT nejdůležitější protikorupční zákon, registr smluv!“⁴⁷

„Nikdo neřeší, že to může být obrovské bezpečnostní riziko pro stát, protože tady někdo ilegálně odposlouchával ministra financí a vicepremiéra naší země. Nikdo neřeší, že by to mohlo být na zakázku kmotrů a tradičních politických stran, jako součást kontinuální kampaně s cílem odstranit mě z politiky.“⁴⁸

⁴⁴ Blogy – Andrej Babiš dostupné z: (<https://www.anobudelip.cz/cs/o-nas/blogy/34953/pojdte-se-vsadit-ze-o-mne-do-voleb-neverjde-jediny-pozitivni-clanek>, 8. 3. 2018).

⁴⁵ Facebook: Andrej Babiš (online) 9. 5. 2017. (cit. 8. 3. 2018).

⁴⁶ Blogy – Andrej Babiš, dostupné z: (<https://www.anobudelip.cz/cs/o-nas/blogy/34953/pojdte-se-vsadit-ze-o-mne-do-voleb-neverjde-jediny-pozitivni-clanek>, 8. 3. 2018).

⁴⁷ Facebook: Andrej Babiš (online) 14. 10. 2017. (cit. 8. 3. 2018).

⁴⁸ Facebook: Andrej Babiš (online) 7. 5. 2017. (cit. 8. 3. 2018).

„Mnohokrát jsem slíbil, že vyberu více peněz na daních, aniž bych je musel zvyšovat. Byla to i moje podmínka vstupu do vlády, že daně zvyšovat prostě nebudeme. Pamatujete si, že by někdy nějaký politik dal takový slib? Je to přece absurdní. Proč nikdo nic takového neslíbil? Má to dvě hlavní příčiny. Zaprvé, v šedé a černé ekonomice se pohybují desítky a stovky různých kamarádíčků našich předních politiků z tradičních politických stran. Zadruhé, zavádět systémové změny znamená riskovat neúspěch a obětovat spoustu práce, energie a úsilí, které tomu žádný politik dříve nebyl ochoten věnovat. Zároveň to znamená, že naštvete spoustu lidí, potenciálních voličů, a to přece žádný politik nechce.“⁴⁹

„Dnes je paradoxně přesně 5. výročí založení hnutí. Kolikrát jsem proklel tento projekt kvůli rodině, přátelům, firmě a sobě. Jak mi mohlo být hezky... Majitel velké firmy, který od zkorumpovaných politiků nic nechce a o kterého se téměř nikdo nezajímá... který žije v zemi, kde politiky ovládají kmoři a lobbisti a je mu to jedno. Ano, chtěl jsem a CHCI to změnit. Protože si to lidi zaslouží. Je to poslední pokus porazit tento zkorumpovaný systém tradičních stran, tuto organizovanou mafii. Proto ta oběť. Pro ty, kteří mne podporují a teď mi posílají stovky mailů a SMS. Moc vám všem děkuju. Půjdu mezi lidi a zeptám se jich, jestli chtějí, abych ještě bojoval. Já jsem připraven.“⁵⁰

Můžeme si všimnout, že ve spojitosti s pojmem „tradiční strany“ používá Andrej Babiš tato označení: zkorumpovaný systém tradičních stran či organizovaná mafie. Tradiční politické strany, které ve výše uvedeném kontextu představují elitu, vnímá velmi negativně, protože se stýkají s pochybnými lidmi, nedodržují předvolební sliby, lžou, kradou, intrikují a snaží se v lidech vyvolat strach, nebo zrušit protikorupční zákon.

Tradiční politické strany reprezentují elitu, kterou Andrej Babiš jasně vymezuje vůči lidu. Andrej Babiš tradiční politické strany vnímá jako špatnou zkorumpovanou skupinu, která místo aby reprezentovala zájmy lidu, tak upřednostňuje pouze své zájmy.

⁴⁹ Facebook: Andrej Babiš (online) 19. 10. 2017. (cit. 8. 3. 2018).

⁵⁰ Facebook: Andrej Babiš (online) 11. 5. 2017. (cit. 8. 3. 2018).

Lid, který ztělesňuje dobro, si dle Andreje Babiše zaslouží osvobodit od nadvlády tradičních stran, které lidu pouze škodí. Andrej Babiš sám sebe prezentuje jako aktéra, který chce bojovat se zkorumpovaným systémem tradičních stran a bojovat za to, aby se občanům lépe dařilo, a zároveň usiluje o vytvoření efektivnějšího způsobu vlády. Andrej Babiš se ukazuje jako alternativa tradičních politických stran, neboť se snaží s lidem identifikovat, a lépe obhajovat jeho zájmy.

Z výše uvedeného kontextu vyvozují, že definiční znak populismu – odsouzení elity se v Babišových výrocích projevuje tím, že ve spojitosti s elitou, kterou v uvedeném kontextu představují tradiční politické strany, používá hodnotově zabarvené výrazové prostředky, což koresponduje s koncepcí teoretika Ernesta Laclaua, který označuje kategorii elity za špatnou a zkorumpovanou.

Na základě Babišových vyjádření usuzují, že definiční znak populismu – antagonistický vztah lidu a elity se v Babišových formulacích projevuje tím, jakým způsobem Andrej Babiš zdůrazňuje opoziční vztah mezi lidem a tradičními stranami. Opět se tedy ukazuje shoda s teoretickým vymezením Ernesta Laclaua, podle něhož se antagonistický vztah projevuje vytvořením vnitřní hranice mezi lidem a elitou, tedy mezi „ovládanými“ a „ovládajícími“.

Výraz tradiční politik se v Babišových vyjádřeních objevuje v tomto významu.

„Ten Fiala asi spadl z Marsu, vyčítal vám co se za ty čtyři roky nestihlo a přitom ODSka je tady 25 let.“ Dal jsem jí zapravdu, tradičním politikům nezbyvá než odvádět pozornost od toho, co se nám na rozdíl od nich ve vládě povedlo: bit.ly/moje-bilance“⁵¹

„Takže si opravdu myslím, že moje vize mají úplně jinou váhu než to, co slibují tradiční politici. Oni totiž UŽ ZASE slibují, zatímco já říkám, co chci DALŠÍHO pro tuto zemi udělat. Přiznávám, moje ambice nejsou malé. Jsou ale

⁵¹ Facebook: Andrej Babiš (online) 2. 10. 2017. (cit. 8. 3. 2018).

reálné a já udělám všechno pro to, aby se měli občané naší země každým rokem líp. ⁵²

„KONEČNĚ JE TO TADY! Naše první video ke kampani! Hraje tam kromě mě i tradiční politik a jako vždycky hrozně blábolí? Poznáte ho? Označte ho v komentáři, přece víte jak. ⁵³

„Vemte si, jak to dopadlo v krajských volbách - v televizi byla celá mapa České republiky pokrytá naší modrou barvou ANO a stejně nás ve spoustě měst vyšachovali tradiční politici tak, že se spojili všichni proti nám. ⁵⁴

„Je to tak, když budeme táhnout za jeden provaz, tak to zvládneme. A právě tradiční politici a jejich loutkáři se snaží tu naši jednotu rozložit. ⁵⁵

Ve výše uvedených vyjádřeních Andrej Babiš používá pojem „tradiční politik“ v tomto kontextu: tradiční politici a jejich loutkáři, tradiční politik blábolí, tradiční politici nás vyšachovali. Tradiční politici v uvedeném významu reprezentují elitu, která je Andrejem Babišem chápána velmi negativně, což Andrej Babiš dává najevo tím, že tradiční politiky kritizuje za neefektivní správu státu a nedodržování předem daných slibů.

Z uvedených Babišových vyjádření lze vyvozovat, že definiční znak populismu – odsouzení elity se v Babišově rétorice projevuje tím, že ve spojitosti s elitou, kterou v Babišových vyjádřeních představují tradiční politici, používá negativně zabarvené výrazové prostředky, což je v souladu s pojetím teoretika Ernesta Laclaua, který kategorii elity chápe jako nepřítel lidu, a přisuzuje jí zcela negativní význam.

⁵² Facebook: Andrej Babiš (online) 23. 7. 2017. (cit. 8. 3. 2018).

⁵³ Facebook: Andrej Babiš (online) 8. 10. 2017. (cit. 8. 3. 2018).

⁵⁴ Facebook: Andrej Babiš (online) 8. 10. 2017. (cit. 8. 3. 2018).

⁵⁵ Facebook: Andrej Babiš (online) 7. 10. 2017. (cit. 8. 3. 2018).

Výraz občané je ve sledovaném korpusu vyjadřován v následujícím kontextu.

„To, co se stalo, mě nijak nepřekvapuje. ČSSD je zoufalá a pan Sobotka zbaběle utíká z boje. Škoda, mohli jsme se střetnout v předvolební kampani a občané by rozhodli, kdo měl pravdu. Určitě si máme co vyříkat. Ti lidé, kteří ho teď nahrazují, nejsou o moc lepší. Tahle trojka vlastně sociální demokracii ovládla. Podle mých zkušeností je to klientelistická a zkorumpovaná parta lidí. Ti poctiví jsou zadupaní někde dole a nemají šanci to změnit. Pokud chce ČSSD něco změnit, tak potřebuje kompletní obrodu strany.“⁵⁶

„Takže na závěr: manažeři zákony nedělají, ale ministři a hlavně premiér musí mít manažerského ducha a s ním pořádně dohlédnout na své kolegy, aby jednali v zájmu občanů. To je právě hlavní problém této vlády: není řízená, každý ministr bojuje za svůj resort, aniž by vnímal všeobecný zájem. Poslanci zdržují a předvádí se u pultíku, místo aby měli třeba jako v Německu omezený čas na projevy.“⁵⁷ „Pokud bych takové cíle postavil před každý stát, pak si myslím, že podobnost mezi státem a firmou je velmi blízká. Je přece zájmem všech občanů, aby stát rozumně a efektivně hospodařil, spravoval řádně svůj majetek a také zajišťoval svoji budoucnost – tedy myslel i na to, že přijdou generace našich dětí či vnuků a pravnuků, a ti mají od nás dostat stát v dobrém stavu.“⁵⁸

Pojem „občané“ znázorňuje ve výše uvedených výrociích lid, který Andrej Babiš staví do opozice vůči elitě, která je v uvedeném kontextu reprezentována členy politických stran, politickými stranami a establishmentem. Občané jsou Andrejem Babišem charakterizováni jako „oběť neefektivní správy státu“. Jak si můžeme všimnout, Andrej Babiš nekritizuje jednu z uvedených politických stran jako celek, ale připouští, že v jejich řadách se nacházejí i poctiví politici, kteří ale nemají moc šancí ovlivnit celkový charakter této strany. Ve výše uvedených

⁵⁶ Facebook: Andrej Babiš (online) 14. 6. 2017. (cit. 8. 3. 2018).

⁵⁷ Facebook: Andrej Babiš (online) 4. 8. 2017. (cit. 8. 3. 2018).

⁵⁸ Blogy – Andrej Babiš, dostupné z: (<https://www.anobudelip.cz/cs/o-nas/blogy/35090/ridit-stat-jako-firmu-a-proc-ne>, 8. 3. 2018).

vyjádřeních Babiš obviňuje členy vlády z toho, že nedostatečně reprezentují zájmy občanů, a současně se běžným lidem vzdalují.

Z obsahu Babišových výroků vyvozují, že definiční znak populismu – antagonistický vztah lidu a elity je v Babišově diskurzu vyjadřován zdůrazňováním opozičního vztahu občanů a politických aktérů, což je ve shodě s pojetím teoretika Ernesta Laclaua, který charakterizuje antagonistický vztah mezi lidem a elitou jako zformování vnitřní hranice mezi prázdnými signifikanty. Těmito prázdnými signifikanty se dle Laclaua stávají lid a elita, jejichž vztah lze popisovat jako rozdělení společnosti na dva protikladné póly, na „ovládané“ (lid) a „ovládající“ (politici aktéři). Lid je tedy „obětí“ vládnoucí elity, která ve svých rukách koncentruje veškerou moc.

Výraz korupce se v Babišových vyjádřeních objevuje v tomto významu.

„Hnutí ANO vzniklo jako první velký protest proti korupci tradičních politických stran, která byla už fakt neúnosná. Tyhle strany si sice z nostalgie rády hrají na levici a pravici, ale ve skutečnosti jim o žádné ideje ani o lidi nejde.“⁵⁹

„Korupce. Šíří se jak zhoubná nemoc. Nakazila politiky, úředníky a užívá peníze nás všech. Proto prosadíme zákon o whistleblowingu, minimalizujeme výběrová řízení bez uveřejnění a ministerstva zveřejní všechny platné smouvy.“⁶⁰

„ZÁKON O REGISTRU SMLUV by bez nás neprošel. Díky němu se už nemůžou před lidmi tajit smlouvy se státem a díky němu si jakýkoli občan a novinář může posvítit na to, jestli stát uzavírá výhodné smlouvy nebo je tam evidentní korupce.“⁶¹

„To, co se stalo, mě nijak nepřekvapuje. ČSSD je zoufalá a pan Sobotka zbaběle utíká z boje. Škoda, mohli jsme se střetnout v předvolební kampani a občané by rozhodli, kdo měl pravdu. Určitě si máme co vyříkat. Ti lidé, kteří ho

⁵⁹ Blogy – Andrej Babiš, dostupné z: (<https://www.anobudelip.cz/cs/o-nas/blogy/34953/pojdte-se-vsadit-ze-o-mne-do-voleb-neyjde-jediny-pozitivni-clanek>, 8. 3. 2018).

⁶⁰ Facebook: Andrej Babiš (online) 10. 7. 2017. (cit. 8. 3. 2018).

⁶¹ Facebook: Andrej Babiš (online) 26. 9. 2017. (cit. 7. 3. 2018).

teď nahrazují, nejsou o moc lepší. Tahle trojka vlastně sociální demokracii ovládla. Podle mých zkušeností je to klientelistická a zkorumpovaná parta lidí. Ti poctiví jsou zadupaní někde dole a nemají šanci to změnit. Pokud chce ČSSD něco změnit, tak potřebuje kompletní obrodu strany.“⁶²

„Dnes je paradoxně přesně 5. výročí založení hnutí. Kolikrát jsem proklel tento projekt kvůli rodině, přátelům, firmě a sobě. Jak mi mohlo být hezky... Majitel velké firmy, který od zkorumpovaných politiků nic nechce a o kterého se téměř nikdo nezajímá... který žije v zemi, kde politiky ovládají kmoři a lobbisti a je mu to jedno. Ano, chtěl jsem a CHCI to změnit. Protože si to lidi zaslouží. Je to poslední pokus porazit tento zkorumpovaný systém tradičních stran, tuto organizovanou mafii. Proto ta oběť. Pro ty, kteří mne podporují a teď mi posílají stovky mailů a SMS. Moc vám všem děkuju. Půjdu mezi lidi a zeptám se jich, jestli chtějí, abych ještě bojoval. Já jsem připraven.“⁶³

Jak můžeme vidět, pojem „korupce“ Andrej Babiš používá v kontextu s charakteristikou politiků, tradičních politických stran a establishmentu, kteří ve zmíněném kontextu představují elitu. Andrej Babiš přisuzuje těmto politickým aktérům zcela negativní vlastnosti a obviňuje je z korupčního jednání, které spočívá ve zneužití jejich postavení, jehož motivem je získání materiálního zisku či určitých výhod. Při hodnocení elity používá tato slovní spojení: zkorumpovaní politici a zkorumpovaný systém politických stran, klientelistická a zkorumpovaná parta lidí, evidentní státní korupce, korupce jako zhoubná nemoc, která nakazila politiky a neúnosná korupce tradičních politických stran.

Z uvedených Babišových výroků vyplývá, že definiční znak populismu – odsouzení elity se v Babišových vyjádřeních projevuje tím, že ve spojitosti s politickými aktéry, kteří v Babišových vyjádřeních zastupují elitu, používá negativně zabarvené výrazové prostředky, a to ukazuje na shodu s pojetím teoretika Ernesta Laclaua, který kategorii elity přisuzuje negativní roli, a označuje ji jako špatnou a zkorumpovanou skupinu.

⁶² Facebook: Andrej Babiš (online) 14. 6. 2017. (cit. 8. 3. 2018).

⁶³ Facebook: Andrej Babiš (online) 11. 5. 2017. (cit. 8. 3. 2018).

Výraz krádež se v analyzovaných Babišových vyjádřeních objevuje v tomto významu.

„Co určitě měnit nechceme, to je princip parlamentní demokracie, protože právě kvůli její ochraně naše hnutí vzniklo. Na rozdíl od tradičních politických stran nechceme lhát a krást. Chceme jen efektivnější systém vlády, která je schopná investovat, dostavět páteřní dálniční síť, která opravuje kulturní památky a není paralyzovaná nesmyslnými debatami v parlamentu, kde se místo projednávání zákonů čte hodiny a dny zpráva o výbuchu muničního skladu ve Vrběticích.“⁶⁴

„Uplynulo už 28 let, ano. Za tu dobu byl rozkraden státní majetek, rozpuštěn důchodový fond, obrovsky se zadlužil celý stát. To je vizitka všech politických stran, které se střídaly u vesla a navzájem se podporovaly ve svých kšeftech.“⁶⁵

Pojem „krádež“ se ve výše uvedených Babišových vyjádřeních objevuje v souvislosti s charakteristikou politických stran. V Babišově diskurzu jsou politické strany elitou, která hájí pouze své zájmy, a špatně hospodaří se státními penězi. Andrej Babiš vnímá tradiční politické strany velmi negativně, obviňuje je z rozkradení státního majetku, ze lži a zadlužení celého státu.

Andrej Babiš dává zároveň veřejně najevo, že zastupuje znevýhodněnou a nedostatečně zastoupenou skupinu lidí, a současně se staví do pozice běžného člověka, který je schopen vládnoucí elitu nahradit, a mnohem lépe reprezentovat zájmy lidu.

Z výše uvedeného kontextu usuzuji, že definiční znak populismu – odsouzení elity se v Babišových vyjádřeních projevuje tím, že Andrej Babiš v souvislosti s tradičními politickými stranami používá negativně zbarvené výrazové prostředky. Můžeme tedy vidět shodu s koncepcí teoretika Ernesta

⁶⁴ Blogy – Andrej Babiš, dostupné z: (<https://www.anobudelip.cz/cs/o-nas/blogy/34953/pojdte-se-vsadit-ze-o-mne-do-voleb-neyjde-jediny-pozitivni-clanek>, 8. 3. 2018).

⁶⁵ Facebook: Andrej Babiš (online) 23. 5. 2017. (cit. 8. 3. 2018).

Laclaua, který přisuzuje kategorii elity zcela negativní roli, neboť ji vnímá jako nepřítele lidu.

Výraz vláda se ve sledovaném korpusu objevuje v následujícím kontextu.

„Já místo těchto příšerných blábolů chci naši zemi i politiku konečně posunout dopředu. Chci systém vládnutí zefektivnit a posílit demokratické základy, na kterých byla naše republika postavena.“⁶⁶

„Musíte nad nima držet bič ať makaj!“ Lidi jsou právem naštvaní, že už dávno nemáme páteřní dálniční síť. My se to snažíme dohnat, ale dědictví předchozích vlád není možné napravit během pár let.“⁶⁷

„Co určitě měnit nechceme, to je princip parlamentní demokracie, protože právě kvůli její ochraně naše hnutí vzniklo. Na rozdíl od tradičních politických stran nechceme lhát a krást. Chceme jen efektivnější systém vlády, která je schopná investovat, dostavět páteřní dálniční síť, která opravuje kulturní památky a není paralyzovaná nesmyslnými debatami v parlamentu, kde se místo projednávání zákonů čte hodiny a dny zpráva o výbuchu muničního skladu ve Vrběticích.“⁶⁸

„Takže na závěr: manažeři zákony nedělají, ale ministři a hlavně premiér musí mít manažerského ducha a s ním pořádně dohlédnout na své kolegy, aby jednali v zájmu občanů. To je právě hlavní problém této vlády: není řízená, každý ministr bojuje za svůj resort, aniž by vnímal všeobecný zájem. Poslanci zdržují a předvádí se u pultíku, místo aby měli třeba jako v Německu omezený čas na projevy.“⁶⁹

„Premiér Sobotka, loutka ČEZu, donutil vládu, aby přikázala zástupci MF hlasovat na dnešní valné hromadě podle přání managementu ČEZu.“⁷⁰

⁶⁶ Blogy – Andrej Babiš dostupné z: (<https://www.anobudelip.cz/cs/o-nas/blogy/34953/pojdte-se-vsadit-ze-o-mne-do-voleb-nevyjde-jediny-pozitivni-clanek>, 20. 2. 2018).

⁶⁷ Facebook: Andrej Babiš (online) 2. 10. 2017. (cit. 8. 3. 2018).

⁶⁸ Blogy – Andrej Babiš, dostupné z: (<https://www.anobudelip.cz/cs/o-nas/blogy/34953/pojdte-se-vsadit-ze-o-mne-do-voleb-nevyjde-jediny-pozitivni-clanek>, 20. 2. 2018).

⁶⁹ Facebook: Andrej Babiš (online) 4. 8. 2017. (cit. 8. 3. 2018).

⁷⁰ Twitter: Andrej Babiš (online) 21. 6. 2017. (cit. 7. 3. 2018).

Andrej Babiš používá ve svých vyjádřeních výraz „vláda“ v negativním významu. Vláda podle něj není efektivně řízená, protože každý z jejích členů upřednostňuje svůj prospěch před zájmy lidu. Vláda rozhoduje podle zájmů státních firem a zároveň neefektivně spravuje náš stát. Vláda je ve výše uvedených příspěvcích elitou, které Andrej Babiš přisuzuje zcela negativní význam.

Definiční znak populismu – odsouzení elity je v Babišových vyjádřeních vyjadřován tím, že Andrej Babiš v souvislosti s používáním výrazu „vláda“ používá negativně zabarvené výrazové prostředky, což je totožné s pojetím teoretika Ernesta Laclaua, který charakterizuje kategorii elity zcela záporně, neboť elitu identifikuje jako nepřitele lidu.

Pojem boj se ve sledovaném korpusu projevuje v tomto významu.

„Za tu dobu, co jsem byl ministr financí jsme na daních a odvodech vybrali o 320 miliard navíc a to díky opatřením, které jsem tu jako první zavedl. Jen díky tomu jsme pak mohli razantně navýšit třeba důchody. Samozřejmě je ale logické, že ty peníze, které vybíráme, někomu chybí. A ti lidé, kterým chybí, se zlobí! Proto ty útoky, proto ta nekonečná mediální kampaň. Čím víc to ale rozjždí, tím víc je mi jasné, že ten boj s nimi nemůžu vzdát.“⁷¹

„Takže na závěr: manažeři zákony nedělají, ale ministři a hlavně premiér musí mít manažerského ducha a s ním pořádně dohlédnout na své kolegy, aby jednali v zájmu občanů. To je právě hlavní problém této vlády: není řízená, každý ministr bojuje za svůj resort, aniž by vnímal všeobecný zájem. Poslanci zdržují a předvádí se u pultíku, místo aby měli třeba jako v Německu omezený čas na projevy.“⁷²

Výraz „boj“ Andrej Babiš užívá kontinuálně s elitou, kterou ve výše uvedeném kontextu zastupují političtí aktéři. Tyto politické aktéry Andrej Babiš charakterizuje negativně zabarvenými výrazovými prostředky. Podle Andreje

⁷¹ Facebook: Andrej Babiš (online) 17. 5. 2017. (cit. 8. 3. 2018).

⁷² Facebook: Andrej Babiš (online) 4. 8. 2017. (cit. 8. 3. 2018).

Babiše není vláda efektivně řízená, poslanci se předvádí u pultíku a každý ministr bojuje za svůj resort. Jak můžeme vidět, Andrej Babiš připisuje politickým aktérům zcela negativní roli. Političtí aktéři jsou Andrejem Babišem vnímáni jako líná a neefektivní skupina, která sleduje pouze vlastní užitek.

Andrej Babiš používá výraz „boj“ ve dvou různých významech. V prvním případě tento výraz používá tehdy, když se prezentuje jako aktér, který se s lidmi snaží identifikovat, a současně bojuje proti establishmentu. Andrej Babiš dává najevo, že zastupuje skupinu znevýhodněných a nedostatečně zastoupených lidí, přičemž se snaží nabízet konkrétní a jednoduché řešení. Ve druhém případě používá Andrej Babiš výraz „boj“, když demonstruje, jakým způsobem političtí aktéři lobbují za své zájmy.

Z uvedených Babišových výroků lze vyvozovat, že definiční znak populismu – odsouzení elity je vyjadřován tím, že Andrej Babiš ve výše uvedených formulacích používá v souvislosti s výrazem „boj“ hodnotově zabarvené výrazové prostředky. Jak jsem již uvedla, výraz „boj“ používá v souvislosti s elitou, kterou ve výše uvedeném kontextu představují političtí aktéři. To jakým způsobem Andrej Babiš charakterizuje kategorii elity, odpovídá koncepci teoretika Ernesta Laclaua, který připisuje elitě zcela negativní význam.

Z obsahu Babišova diskurzu dedukuji, že definiční znak populismu – antagonistický vztah lidu a elity se v Babišových vyjádřeních projevuje zdůrazňováním opozičního vztahu lidu a politických aktérů, což opět ukazuje na shodu s přístupem teoretika Ernesta Laclaua, podle něhož se antagonistický vztah projevuje vytvořením vnitřní hranice mezi lidem a elitou, tedy mezi „ovládanými“ a „ovládajícími“. Elita, která ve svých rukách koncentruje veškerou moc, tak podle Laclaua ovládá „obyčejný lid“.

5. 3 Shrnutí analytické části práce

Jak jsem již uvedla v úvodu diplomové práce, tak hlavním cílem této studie je ověření teze, že předseda hnutí ANO 2011, Andrej Babiš ve své politické komunikaci využívá tyto znaky populismu – antagonistický vztah mezi lidem a elitou a oslavu lidu a odsouzení elity, a naplňuje tím tak předpoklad, že má jeho politická komunikace populistické tendence. V této kapitole budu porovnávat přítomnost výše uvedených znaků populismu v předvolební politické komunikaci Andreje Babiše v roce 2013 a 2017. Výskyt zmíněných populistických znaků jsem v datovém korpusu hledala s pomocí předem stanovených kódů primární a sekundární úrovně, současně se tedy budu věnovat tomu, zda se výskyt těchto kódů ve vymezených časových obdobích nějakým způsobem liší. Důvodem proč porovnávám přítomnost výše uvedených definičních znaků populismu v určených časových obdobích a výskyt daných kódů primární a sekundární úrovně je ten, že chci zjistit, zda se liší charakter politické komunikace Andreje Babiše ve zkoumaných časových obdobích. Pokud ano, tak se budu snažit určit příčinu proměny jeho politické komunikace.

Dlouhodobá a ostrá kritika elity je ústředním tématem Babišovy rétoriky. Jeho výroky často směřují k elitě, která disponuje největším vlivem. Elita je v Babišových vyjádřeních vypodobňována jako zkorumpovaná skupina, která hájí pouze vlastní zájmy a nedodrží předvolební sliby. Můžeme však vidět, že v roce 2013 Andrej Babiš výraz „elita“ nepoužívá. Elitou jsou v jeho diskurzu neschopní politici nebo současné politické strany. Můžeme si však všimnout, že Andrej Babiš kromě kritiky elity jako celku často uvádí i příklad konkrétních politiků, konkrétně Marka Bendu či Miroslava Kalouska. Kategorie lidu je v tomto období Babišem vypodobňována jako perspektivní a šikovný národ, tedy jako skupina s pozitivními vlastnostmi a hodnotami a současně jako oběť zájmů elity, která vládne na jejich úkor. Antagonistický vztah lidu a elity se v Babišových předvolebních výrocích v roce 2017 projevuje stejným způsobem jako v předchozím zkoumaném období, tedy vymezováním kategorie elity vůči kategorii lidu. Kategorii elity v Babišově

rétorice zastupují zkorumpované tradiční politické strany a politici ovládaní kmotry a lobbistickými skupinami. Nově tedy Babiš hovoří o elitě, která je zastupována ekonomickými skupinami. Kategorie lidu je v tomto období opět reprezentována občany, kteří mají pozitivní vlastnosti. Akcentování opozičního vztahu mezi lidem a elitou se v jeho komunikaci opět projevuje permanentním zdůrazňováním toho, že lid není elitami dostatečně zastupován.

Antagonistický vztah mezi lidem a elitou je v Babišových výročích v obou časových obdobích současně vyjádřen tím, že on sám sebe prezentuje jako běžného člověka, který se s lidmi identifikuje. Andrej Babiš sám sebe považuje za obránce demokracie a nabízí lidem řešení, jak zabránit rozkrádání našeho státu a plýtvání státními penězi. Babišův politický diskurz se shoduje s koncepcí politického teoretika Ernesta Laclaua, podle něhož se populisté uchylují k používání antagonistické rétoriky.

Definiční znak populismu – hanobení elity je v Babišových vyjádřeních vyjadřován používáním negativně zabarvených výrazových prostředků. V roce 2013 Andrej Babiš kategorii elity označuje těmito výrazy: neschopní a zkorumpovaní politici či slovní občané. V období před volbami v roce 2017 začal v souvislosti s elitou používat tyto pojmy: tradiční politické strany, organizovaná mafie, morální elita či zkorumpovaní politici ovládaní kmotry. V obou obdobích tedy můžeme vidět shodu s koncepcí Ernesta Laclaua, který vnímá kategorii elity zcela negativně, tedy jako nepřítele lidu.

Zatímco elitě Andrej Babiš připisuje negativní roli, tak kategorii lidu vnímá jako skupinu s kladnými vlastnostmi. Definiční znak populismu – oslava lidu se v obou obdobích projevila používáním pozitivních výrazových prostředků. Ve spojitosti s kategorií lidu používal v roce 2013 Andrej Babiš tyto výrazy: perspektivní a šikovný národ. V roce 2017 považoval lid za skupinu, která je takzvaným detoxem od špíny v politice a současně se zajímá o veřejné dění. I zde je patrná shoda s teoretikem E. Laclauem, který vnímá kategorii lidu pozitivně.

Můžeme si všimnout, že ve srovnání s rokem 2013 se v Babišově předvolební rétorice v roce 2017 objevují nové výrazové prostředky. V jeho politické komunikaci se nově objevují tyto pojmy: tradiční strana, tradiční politik, elita či boj. Elita je v jeho diskurzu reprezentována některými novináři, které považuje za skupinu, jež postrádá morální hodnoty. Pojmy, mezi které patří podpora a volič, však v jeho politické komunikaci chybí.

Budeme-li se blíže věnovat podobě Babišovy předvolební komunikace v roce 2013, tak zjistíme, že datový korpus, tedy počet příspěvků, ve kterých se vyskytují kódy primární a sekundární úrovně je užší než soubor dat Babišovy předvolební komunikace v roce 2017.⁷³ Jednu z příčin můžeme najít v časovém ohraničení získávaných dat. Zatímco vyhledávání vhodných příspěvků bylo v roce 2017 omezeno na období od 19. dubna do 19. října, tak v roce 2013 je časové vymezení kvůli vyhlášení předčasných voleb výraznější, neboť předvolební komunikace Andreje Babiše týkající se roku 2013 byla zkoumána od 28. srpna do 24. října. Nižší četnost vhodných příspěvků v roce 2013 může být zároveň způsobena odlišným charakterem Babišovy politické komunikace, tedy nižším výskytem předem stanovených kódů v jeho politických vyjádřeních. Zatímco v roce 2013 byl Andrej Babiš předsedou zcela nové politické strany, které usilovala o co nejlepší volební výsledek, tak v roce 2017 byl již lídrem etablované politické strany, která zaznamenala výrazný volební úspěch. Andrej Babiš, který se prostřednictvím hnutí ANO 2011 stal součástí establishmentu, tak pravděpodobně začal více využívat nová média jako prostředek k vymezování se vůči zavedeným politickým stranám, což se zřejmě projevilo v jeho předvolební politické komunikaci.

⁷³ Datový korpus, tedy souhrn příspěvků zveřejněných na osobním blogu, Facebooku a Twitteru Andreje Babiše v období před volbami do Poslanecké sněmovny v roce 2013 činí celkem 3278 znaků, zatímco datový korpus týkající se období před volbami v roce 2017 je zjevně rozsáhlejší, neboť dosahuje celkem 14068 znaků.

6 ZÁVĚR

Jak již napovídá samotný název, tato předkládaná diplomová práce se zabývá analýzou populismu jako způsobu komunikace. V této práci jsem se věnovala studii politické komunikace Andreje Babiše, předsedy hnutí ANO 2011, přičemž cílem předkládané diplomové práce, který jsem si stanovila v úvodu, je ověření teze, že předseda hnutí ANO 2011, Andrej Babiš ve své politické komunikaci využívá tyto znaky populismu – antagonistický vztah mezi lidem a elitou a oslavu lidu a odsouzení elity, a naplňuje tím tak předpoklad, že jeho politická komunikace vykazuje populistické tendence.

V úvodu práce jsem stanovila pět výzkumných otázek, prostřednictvím nichž se budu snažit naplnit cíl této diplomové práce. Na základě výsledků analýzy politické komunikace Andreje Babiše se budu nyní snažit všechny vymezené otázky zodpovědět. Ráda bych nyní pouze zopakovala, že stanovené otázky souvisejí s tím, jakým způsobem Andrej Babiš ve své politické komunikaci pracuje s definičními znaky populismu, tedy s antagonistickým vztahem mezi lidem a elitou a oslavou lidu a odsouzením elity. Odpovědi na výzkumné otázky budu zjišťovat v obou časových obdobích zcela odděleně.

Z analýzy Babišovy politické komunikace v období před volbami v roce 2013 vyplývá, že je jeho rétorika založena na zdůrazňování opozičního vztahu mezi lidem a elitou. Ukazuje se, že se Babišova argumentace shoduje s pojetím teoretika Ernesta Laclaua, který antagonistický vztah lidu a elity charakterizuje jako vytvoření vnitřní hranice mezi prázdnými signifikanty. Takzvaná vyprázdňenost signifikantů je podle Laclaua podmíněna zcela rozvinutou vnitřní hranicí, která je výsledkem ekvivalenčního řetězce. Ekvivalence vzniká v opozici vůči moci, která není schopna uspokojit jakýkoliv z ekvivalenčních požadavků. V tomto případě může být ekvivalenční řetěz reprezentován partikulárním požadavkem, který zároveň funguje jako signifikant. Tento proces je Ernestem Laclauem označován jako takzvaná hegemonie (srov. Laclau 2013).

Jak jsem již uvedla, v Babišově diskurzu jsou signifikantními póly, které rozdělují společnost na dva odlišné póly, lidé a elita. Elitu reprezentují zkorumpovaní politici, členové politických stran či vládnoucí elita, která neefektivně spravuje stát. Lid, kterému Andrej Babiš přisuzuje kladné vlastnosti, tak jasně vymezuje vůči elitě, které přisuzuje negativní roli, a podrobuje jí kritice za to, že nedostatečně hájí zájmy lidu. Z analýzy Babišovy politické komunikace je tedy patrné, že zdůrazňování antagonistického vztahu mezi lidem a elitou se v Babišových výrocích projevuje po celou dobu zkoumaného období. Z analýzy jeho předvolební politické komunikace zároveň plyne, že jeho rétorika není založena pouze na zdůrazňování lidové suverenity a kritice zkorumpovaných a nekompetentních elit, Andrej Babiš se zároveň prezentuje jako alternativa vůči negativně vnímaným elitám. Ukazuje se však, že v Babišových veřejných vyjádřeních absentuje zdůrazňování nespokojenosti lidí s vládnoucí elitou. Z odpovědí na výzkumné otázky týkajících se definičního znaku – antagonistický vztah lidu a elity tedy vyplývá, že tento populistický znak je Babišově rétorice z části naplněn.

Pomocí analýzy Babišových vyjádření jsem se snažila ověřit, jaké hodnotově zabarvené výrazové prostředky Andrej Babiš používá ve svých vyjádřeních ve vztahu k vládnoucí elitě a v souvislosti s kritikou vládnoucí elity za to, že nedostatečně hájí zájmy lidu, abych potvrdila předpoklad, že jeho politická komunikace naplňuje definiční znak – odsouzení elity. Studie Babišových vyjádření potvrzuje, že Andrej Babiš ve zkoumaném období používá v souvislosti s elitou negativně zabarvené výrazové prostředky. Andrej Babiš se k elitám, které jsou reprezentovány politickými aktéry, staví zcela negativně. Považuje je za nemehla a zároveň o nich hovoří jako o špatně hospodařících, zkorumpovaných a neschopných politicích, kteří nedodrží předvolební sliby. Kritika elity za to, že nedostatečně reprezentuje zájmy lidu, se projevuje tím, že establishment a členy politických stran obviňuje z toho, že neefektivně nakládají se státním majetkem, rozkrádají stát a zároveň zneužívají svého postavení.

Na základě odpovědi na předem dané výzkumné otázky mohu vyvozovat, že populistický znak – odsouzení elity se v Babišových vyjádřeních výrazně projevuje.

Abych potvrdila, že se v Babišových výrociích projevuje definiční znak – oslava lidu, tak jsem zkoumala, jaké výrazové prostředky Andrej Babiš používá v souvislosti s oslavou lidu. Pozitivní vztah, který Andrej Babiš vůči lidu zaujímá, se v jeho rétorice projevuje používáním pozitivních výrazových prostředků. Andrej Babiš označuje lid výrazy jako schopný, šikovný a perspektivní, z čehož plyne, že lidu přisuzuje kladné vlastnosti a hodnoty. Platí tedy, že na základě odpovědi na stanovenou výzkumnou otázku se populistický znak – oslava lidu v Babišově rétorice prokazatelně objevuje.

Stejně jako v předchozím zkoumaném období se v předvolební komunikaci Andreje Babiše v roce 2017 projevuje akcentování protikladného vztahu lidu a elity. Zatímco lid je pro Andreje Babiše ctnostnou skupinou, tak elitu vnímá velmi negativně. Dle Babiše je elita skupinou, která lidu škodí, ovládá ho a upřednostňuje pouze vlastní zájmy. Babiš se zároveň ukazuje jako reprezentant alternativní skupiny, která je schopna lépe hájit zájmy lidu, na rozdíl od elity, která dle Andreje Babiše upřednostňuje pouze své zájmy. V porovnání s předchozím časovým obdobím Andrej Babiš ve svých výrociích zdůrazňuje nespokojenost lidu s vládnoucí elitou. Podle Andreje Babiše se jejich nespokojenost projevuje tím, že elitu viní z toho, že je zodpovědná za nevybudovanou páteční síť dálnic. Získáním odpovědi na dopředu stanovené výzkumné otázky se potvrdila platnost teze, že se v Babišově diskurzu projevuje definiční znak – antagonistický vztah lidu a elity.

Na základě zkoumání Babišových veřejných vyjádření jsem zjistila, že ve vztahu k elitě Andrej Babiš používá tyto negativně zbarvené výrazové prostředky: zkorumpovaný systém tradičních stran, organizovaná mafie či členové politických stran ovládaní kmotry a lobbisty. Ve spojení s kritikou vládnoucí elity za to, že nedostatečně hájí zájmy lidu, Andrej Babiš užívá tyto negativně zbarvené výrazy: vláda bojuje pouze za své zájmy, není efektivně řízená a ministři bojují za

svůj rezort, aniž by chápali všeobecné zájmy. Na základě zodpovězených výzkumných otázek se tedy prokázalo, že definiční znak populismu – odsouzení elity je v Babišově rétorice prokazatelně přítomen.

Posledním definičním znakem, jehož platnost ověřuji v Babišově diskurzu, je oslava lidu. V souvislosti s analýzou Babišových předvolebních vyjádření jsem zjišťovala, jaké výrazové prostředky Andrej Babiš používá. Lid je podle Babiše takzvaným detoxem od špíny v politice a setkání s lidmi Andreje Babiše nabíjí. Andrej Babiš ve spojitosti s lidem používá pozitivní výrazové prostředky, čímž se prokazuje, že definiční znak populismu – oslava lidu je v Babišových předvolebních vyjádřeních nepochybně zastoupen.

Teze, kterou jsem stanovila v úvodu práce, tedy že Andrej Babiš ve své politické komunikaci používá tyto definiční znaky – oslavu lidu a odsouzení elity, se potvrdila v obou zkoumaných obdobích. Definiční znak populismu – antagonistický vztah lidu a elity se v Babišově rétorice projevil rovněž v obou v časových obdobích, přičemž lze konstatovat, že v předvolební komunikaci Andreje Babiše v roce 2013 byl tento definiční znak vyjádřen v nižší míře. Na základě zjištění získaných analýzou předvolební komunikace lídra hnutí ANO 2011, Andreje Babiše se přikláním ke skutečnosti, že Babišova politická komunikace v období před volbami do Poslanecké sněmovny Parlamentu České republiky v roce 2013 a 2017 vykazuje populistické tendence.

V úvodu diplomové práce jsem uvedla, že pokud se mi podaří potvrdit předem stanovenou tezi prostřednictvím způsobu argumentace, kterou Andrej Babiš ve své politické komunikaci používá, tak mohu ukázat, že Laclauův přístup k výzkumu populismu má vysvětlovací funkci, která je pro politologii přínosem. Mou ambicí nebylo ověřovat platnost Laclauovy teorie, tedy zkoumat její koherenci a udržitelnost, ale ukázat, že definiční znaky populismu, které Laclau v minulosti představil, je možné aplikovat i na studii Babišovy politické komunikace. Na základě výsledků této analýzy mohu konstatovat, že se tento cíl podařilo naplnit.

V předkládané diplomové práci jsem se věnovala analýze politické komunikace Andreje Babiše, přičemž jsem se konkrétně zaměřila na to, zda Andrej Babiš ve svých vyjádřeních využívá tyto znaky populismu – antagonistický vztah mezi lidem a elitou a oslavu lidu a odsouzení elity. Ve své studii jsem tedy představila metodický postup, který jsem ohraničila výběrem výše uvedených definičních znaků, přičemž tento postup je zároveň replikovatelný na další politické aktéry. Perspektivou pro další výzkum by tedy podle mého názoru mohlo být rozšíření zkoumání o další případové studie. Současně se nabízí možnost pracovat s dalšími definičními znaky populismu, které nebyly použity v této studii. Jmenovitě se jedná o tyto definiční znaky: konstrukce lidu a elity jako homogenního celku a chápání lidu jako morálního suveréna. Zkoumat politickou komunikaci konkrétních politických aktérů s pomocí těchto definičních znaků by však bylo podle mého názoru v českém politickém prostředí problematické, proto se přikláním k tomu, aby byla politická komunikace zvolených politických aktérů zkoumána s pomocí definičních znaků populismu, se kterými jsem pracovala v této studii.

Seznam použité literatury

- Bale, T., Kessel, S., Taggart, P. (2011). Thrown around with abandon? Popular understandings of populism as conveyed by the print media: A UK case study. *Acta Politica* 46 (2), s. 111-131.
- Bonikowsky, B., Gidron N. (2013). Varieties of Populism: Literature Review and Research Agenda. *Working paper series* 13 (4), s. 1-39.
- Cabada, L. (2016). Český stranický systém v roce 2016: personalizační tendence, populismus a anti-politické přístupy. *Politics in Central Europe* 12 (25), s. 67-75.
- Canovan, M. (1981). *Populism* (New York a Londýn: Harcourt Brace Jovanovich).
- Canovan, M. (1999). Trust the People! Populism and the Two Faces of Democracy. *Political Studies* 47 (1), s. 2-16.
- Decker, F. (2003). The populist challenge to liberal democracy. *International Politics and Society*, s. 47-57.
- Dvořáková, V. (2012). *Que el pueblo mande! Levicové vlády, populismus a změny režimu v Latinské Americe* (Praha: Sociologické nakladatelství SLON).
- Hájek, M. (2014). *Čtenář a stroj. Vybrané metody sociálněvědní analýzy textů* (Praha: Sociologické nakladatelství SLON).
- Havlík, V., Pinková, A. (2012). Populisté, protestní strany, outsideři? Několik poznámek ke konceptualizaci populistických politických stran. *Rexter*, s. 122-153.
- Hejnal, O., Lupták, L. (2015) Úvod do MAXQDA: Kvalitativní, kvantitativní a smíšený výzkumný design. In: Toušek, L., Fatková, G., Hejnal, L., Lupták, L., Růžička, M., Šimek, J., *Kapitoly z kvalitativního výzkumu* (Plzeň: Západočeská univerzita), s. 105-118.
- Hendl, J. (2016). *Kvalitativní výzkum: základní metody a aplikace* (Praha: Portál).
- Jagers, J., Walgrave, S. (2007). Populism as political communication style an empirical study of political parties discourse in Belgium. *European Journal of Political Science* 46 (3), s. 319-345.
- Kessel, S. (2014). The populist cat-dog: applying the concept of populism to contemporary European party systems. *Journal of Political Ideologies* 19 (1), s. 99-118.

- Kňapová, K. (2016): Mezi politickou stranou a sociálním hnutím. Případová studie projektů podnikatelů Andreje Babiše, Karla Janečka a Tomia Okamury v české politice. *Politické vědy* 19 (3), s. 127-150.
- Kronick, J., C. (1997). Alternativní metodologie pro analýzu kvalitativních dat. *Sociologický časopis* 33 (1), s. 57-67.
- Kubát, M. (2016). Úvod do studia populismu. In: Mejstřík, M., Kocián, J., *Populismus v časech krize* (Praha: Univerzita Karlova v Praze, nakladatelství Karolinum).
- Laclau, E. (2005). What's in a Name? In: Panizza, F. ed, *Populism and the Mirror of Democracy* (London, New York: Verso), s. 32-50.
- Laclau, E. (2013). *Emancipace a radikální demokracie* (Praha, nakladatelství Karolinum).
- Macek, J. (2011). *Úvod do nových médií* (Havířov, in PRESS CZ s.r.o.)
- Macková, A., Fialová, M., Štětka, J. (2013). Nová média jako nástroj v české republice: případová studie krajských a senátních voleb. *Politologický časopis* (4), s. 65-87.
- Macková, A. (2017). *Nová média v politické komunikaci* (Brno, Masarykova univerzita).
- Mény, Y., Surel, Y. (2002). *Democracies and the Populist Challenge* (New York, Palgrave).
- Mertl, J., Hejnal, O. (2013). Metafory, bezdomovci a média. Metodologický nástin využití analýzy metafor a podpůrného softwaru. *Antropowebzin* 4, s. 145-153.
- Mudde, C. (2004). The Populist Zeitgeist. *Government and Opposition* 39 (4), s. 541-563.
- Mudde, C., Kaltwasser, C. R. (2011). Voices of the peoples: Populism in Europe and Latin America compared. *Kellogg Institute*, s. 1-43.
- Panizza, F. (2005). Introduction: Populism and the Mirror of Democracy. In: Panizza, F. ed., *Populism and the Mirror of Democracy* (London, New York: Verso), s. 1-31.
- Pauwels, T. (2014). *Populism in Western Europe: Comparing Belgium, Germany and the Netherlands* (London, New York: Routledge).

- Raadt, J., Hollanders, D., Krouwel, A. (2004). Varieties of populism: An Analysis of the Programmatic of Six European Parties. *Working Papers Political Science* 4.
- Ricoeur, P. (2004). *Úkol hermeneutiky* (Praha: nakladatelství Filozofia).
- Scherer, H. (2004). Úvod do metody obsahové analýzy. In: Schulz, W., Reifová, I., Končelík, J., Hagen, L., *Analýza obsahů mediálních sdělení* (Praha: Karolinum), s. 29-50.
- Stanley, B. (2008). The Thin Ideology of Populism. *Journal of Political Ideologies* 13 (1), s. 95-110.
- Stavrakakis, Y. (2005). Religion and Populism in Contemporary Greece. In F. Panizza (ed.), *Populism and the Mirror of Democracy* (London: Verso), s. 224-249.
- Školka, A. (2000). Populism in Central Eastern Europe. *IWM Working Paper* 9 (11), s. 1-23.
- Švelch, J., Vochocová, L. (2015). Sociální média jako nová výzva pro výzkum politické participace. *Sociologický časopis* 51 (1), s. 65-87.
- Učeň, P. (2016). Parties, populism, and anti-establishment politics in East Central Europe. *Review of International Affairs* 27 (1), s. 49-62.
- Weber, R. P. (1990). *Basic content analysis* (Thousand Oaks: SAGE Publications).

Internetové zdroje

Aktuálně (2013). ANO 2011 – politické hnutí. 28. 11. 2013 (<https://www.aktualne.cz/wiki/politika/politicke-strany/ano-2011-politicke-hnuti/r~i:wiki:4007/>, 31. 1. 2018).

Ano bude líp, (<https://www.anobudelip.cz/cs/o-nas/blogy/autor/11565>, 5. 3. 2018).

Blogy – Andrej Babiš (2013). Svě dvacetileté živobyčí brání i Marek Benda. 2. 9. 2013 (<https://www.anobudelip.cz/cs/o-nas/blogy/12559/sve-dvacetilete-zivobyti-brani-i-marek-benda>, 5. 3. 2018).

Blogy – Andrej Babiš (2013). Podporuje levici, proto volím pravici. 18. 10. 2013 (<https://www.anobudelip.cz/cs/o-nas/blogy/14982/podporuje-levici-proto-volim-pravici>, 5. 3. 2018).

Blogy – Andrej Babiš (2013). Dopis Andreje Babiše občanům. 2. 9. 2013 (<https://www.anobudelip.cz/cs/o-nas/blogy/12556/dopis-andreje-babise-obcanum>, 7. 3. 2018).

Blogy – Andrej Babiš (2017). Řídit stát jako firmu? A proč ne. 10. 8. 2017 (<https://www.anobudelip.cz/cs/o-nas/blogy/35090/ridit-stat-jako-firmu-a-proc-ne>, 8. 3. 2018).

Blogy – Andrej Babiš (2017). Pojďme se vsadit, že o mně do voleb nevyjde jediný pozitivní článek. 20. 7. 2017 (<https://www.anobudelip.cz/cs/o-nas/blogy/34953/pojdte-se-vsadit-ze-o-mne-do-voleb-nevyjde-jediny-pozitivni-clanek>, 8. 3. 2018).

Blogy – Andrej Babiš (2017). Řídit stát jako firmu a proč ne. 10. 8. 2017 (<https://www.anobudelip.cz/cs/o-nas/blogy/35090/ridit-stat-jako-firmu-a-proc-ne>, 8. 3. 2018).

Čeřovský, J. (2016). Andrej Babiš a sociální síť. Institut politického marketingu (<http://politickymarketing.com/babis-socialni-site-2016>, 28. 2. 2018).

Facebook – Andrej Babiš (<https://www.facebook.com/AndrejBabis/>).

Hrad (2013). Prezident republiky podepsal rozpuštění Poslanecké sněmovny a rozhodl o termínu konání voleb. 28. 8. 2013 (<https://www.hrad.cz/cs/pro-media/tiskove-zpravy/aktualni-tiskove-zpravy/prezident-republiky-podepsal-rozpusteni-poslanecke-snemovny-a-rozhodl-o-terminu-konani-voleb-10262>, 17. 2. 2018).

Hrad (2017). Prezident republiky vyhlásil termín voleb do poslanecké sněmovny. 19. 4. 2017 (<https://www.hrad.cz/cs/pro-media/tiskove-zpravy/aktualni-tiskove-zpravy/prezident-republiky-vyhlasil-termin-voleb-do-poslanecke-snemovny-13309>, 17. 2. 2018).

Institut politického marketingu (2013). Slovník politického marketingu: Politická komunikace (<http://politickymarketing.com/glossary/politicka-komunikace>, 31. 1. 2018).

MAXQDA (<https://www.maxqda.com/lang/informations-in-czech>).

Rooduijn, M. (2013). Populism has been used to describe countless and often conflicting political parties, but it can be defined. Democratic audit (<http://eprints.lse.ac.uk/63210/1/democraticaudit.comPopulism%20has%20been%20used%20to%20describe%20countless%20and%20often%20conflicting%20political%20parties%20but%20it%20can%20be%20de.pdf>, 18. 2. 2018).

Twitter – Andrej Babiš (<https://twitter.com/andrejbabis?lang=cs>).

Twitter (<https://help.twitter.com/en/using-twitter/how-to-use-hashtags>, 20. 3. 2018).

Voženílková, M. (2014). Co je a co není personalizace politiky. Global Politics. 13. 8. 2014 (<http://www.globalpolitics.cz/clanky/co-je-a-co-neni-personalizace-politiky>, 8. 3. 2018).

Resumé

This diploma thesis is a single case study and deals with the analysis of Babis's political communication in the period before the elections to the Chamber of Deputies of the Parliament of the Czech Republic in 2013 and 2017. The aim of this diploma thesis is to verify the thesis that Andrej Babis uses these signs of populism in his pre-election communication, the antagonistic relationship between people and the elite and the celebration of the people and the condemnation of the elite, thus fulfilling the premise that his political communication has a populist tendency. The theoretical part of this diploma thesis deals with conceptualization of populism, with the main attention paid to the understanding of populism as a discursive theory. The theoretical part also deals with the analysis of the above mentioned signs of populism. The discursive theory of the important Argentinian politician theorist and philosopher, Ernesto Laclau, is the theoretical concept that is applied in the analytical part of the diploma thesis to Babis's political expressions. The analytical part of the diploma thesis therefore deals with the analysis of Babis's pre-election communication in the parliamentary elections in 2013 and 2017, and it is investigated whether Andrej Babis uses the above-mentioned signs of populism in his pre-election communication. The conclusion of the diploma thesis deals with the summary of the data obtained by the analysis of political communication of Andrej Babis and the verification of the thesis set in the introduction of the diploma thesis. The presence of the defining signs of populism, the antagonistic relationship between people and the elite and the celebration of the people and the condemnation of the elite in Babis's pre-election communication in 2013 and 2017 confirm, that Babis's political communication shows populist tendencies in the specified time period.